САМОСТІЙНА УКРАЇНА

INDEPENDENT UKRAINE

ЗМІСТ

Ч. 5 6 (257 258) **Травень-Червень 1973**

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА»
"INDEPENDENT UKRAINE„
Published by Ukrainian American Publishing Co., Inc.
2315 West Chicago Avenue, Chicago, Ill., 60622 USA
Editor in Chief Denys Kwitkowsky
Видає Видавнича Спілка в Чікаґо, Ілл. ЗДА
ЧІКАҐО ДІТРОЙТ
Головний Редактор: Денис Квітковський

Редакційна Колеґія:
Михайло Панасюк (відповідальний редактор), Степан Куропась (голова Видавничої Спілки), Василь Нагірняк (пресовий референт), Зиновій Книш, Михайло Михалевич, Микола Плавюк, Юрій Пундик.

Адреса Редакції:
DENYS KWITKOWSKY
7012 Michigan Avenue
Detroit, Michigan 48210, USA

Адреса Адміністрації:
INDEPENDENT UKRAINE
2315 W. CHICAGO AVENUE
CHICAGO, ILL. 60622 USA

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Орган Організації Державного Відродження України (ОДВУ)
та Ідеологічно Споріднених Націоналістичних Організацій (ІСНО)

Рік XXV Травень — Червень 1973 Ч. 5-6 (257-258)

НАШЕ ЗАВДАННЯ

Американська преса присвятила дуже багато уваги виставці сорок одної імпресіоністичної картини в Національній Ґалерії Мистецтва у Вашінґтоні, що їх визичила Америці Москва в серії т. зв. культурного обміну. З картинами таких майстрів, як Пікассо, Матіс, Ван Ґоґ, Сезан, Ґоґен, Моне, Реноар, Руссо і Дерен (уважайте, що ані один живопис не був «соцреалістичний»!), приїхала до столиці ЗСА Єкатерина Фурцева, міністер культури СССР. Після дружньої зустрічі в Білому Домі з президентом Ніксоном, дня 30-го березня вона мала дня 1-го квітня пресову конференцію.

На пресовій конференції Фурцева свобідно відповідала на різні запити, підкреслюючи особливо велике значення нових дружніх стосунків Америки з СССР. Але коли журналісти запитали її, чи припинення великих оплат за візи для жидів, які виїжджають до Ізраїлю, буде постійним, Фурцева відповіла делікатно, але категорично: «Я буду дуже щира з вами. Уявіть собі, якщо б ми намагалися вмішуватися у ваші внутрішні справи, ми ніколи не осягнули б добрих відносин. Чим менше ваша публічна опінія вмішуватимесь (в наші внутрішні справи), тим скоріше осягнемо порозуміння. Якщо ви тиснутимете за сильно, я не гадаю, що ми зможемо осягнути порозуміння».

Так говорив міністер культури СССР у Вашінґтоні. Дещо пізніше довідуємося з тієї ж американської преси, що Леонід Брежнєв, генеральний секретар комуністичної партії СССР, прийняв на авдієнції у Кремлі сімох американських сенаторів-демократів і републіканців. І, як подає преса, велика частина цих розмов була знову присвячена справі совєтських жидів. В американському Конґресі якраз дебатується справа ратифікації американсько-совєтського торговельного договору в тому змислі, що згаданий договір буде ратифікований тільки під умовою, що СССР скасує декрет про високі оплати за візи на виїзд жидів до Ізраїлю. Далі преса подає, що в цих розмовах американ-

ських сенаторів із совєтським диктатором, цей останній мав би заяви ти, що стягання тих високих оплат остаточно припинено. В зв'язку з цим, коментує преса, Генрі Джексон напевно зречеться своєї додаткової резолюції і американсько-совєтський торговельний договір буде ратифікований.

Отож, американські сенатори, не послухавши «щирої» поради міністра культури СССР, добилися свого. А Єкатерина Фурцева повинна знати, що справа людських прав, справа свободи людини і народів та націй не є внутрішньою справою ніякої країни, ніякої держави. Шкода тільки, що американські журналісти не запитали її, в зв'язку з її заявою про абсолютну внутрішню суверенність кожної держави, яким правом Москва брутальною силою окупувала й далі держить у неволі цілі народи. в тому й нашу батьківщину — Україну? Вони допитували її про долю Солженіцина, але чомусь забули запитати про долю В. Чорновола, І. Дзюби, В. Мороза, С. Караванського й тисячів інших, яких Москва переслідує, арештує, кидає в тюрми, засилає на Сибір, хоч є вони громадянами «суверенної Української Соціялістичної Республіки». Чи не є це втручання у внутрішні справи іншої держави? Дивно також, що журналісти не запитали Фурцеву, яким правом, на основі якого закону, Москва кілька років тому мілітарно окупувала Чехо-Словаччину, яка, не відрікаючися соціялізму-комунізму, намагалася дати йому людське обличчя... Чи не було це втручанням у внутрішні справи чужої, суверенної держави?

Говоримо. що «свобода неподільна». Створили навіть Організацію Об'єднаних Націй, на вдержання якої видаємо мільярди долярів, і вона виправдала, і виправдує, своє існування хіба тим, що сформулювала й проголосила світові прекрасні декларації, резолюції, договори, в осередку яких стоїть свобода людини і народів, але все це, виглядає, є тільки для збаламучення наївних і тих, що вірять у чуда.

От, й американські сенатори в Кремлі. Це надзвичайно похвально, що вони, проти порад Фурцевої, видвигнули жидівське питання. Але чому тільки жидівське? Чи не з опортуністичних міркувань? Напевно, що так. Жидів у ЗСА начисляють 5-6 мільйонів душ; голосують вони, звичайно, як один бльок; в додатку мають вони майже монополь на засоби масової комунікації, як преса, радіо, телевізія тощо. Не тільки мають, вони повністю використовують ці засоби для своїх справ.

Американські сенатори в Кремлі знали про масові арешти і взагалі про переслідування поневолених Москвою народів і намагання русифікувати їх; вони знали про збройне здушення протимосковських повстань у східній Німеччині, у Польщі і в Угорщині; вони пам'ятали недавню мілітарну інтервенцію у Чехо-Словаччині й повну окупацію цієї країни Москвою. Але говорили вони й вспоминалися про незавидну до-

лю тільки жидів. Це напевно не принесло великої чести тим сенаторам. Але це факт, а з фактами треба числитися.

Але кидати всю вину тільки на Америку — було б неправильно і несправедливо. Живемо й далі в світі, який ще твердо держиться засади, що «ближча сорочка від кожуха». В міжнародніх відносинах це називається «національний інтерес». Чомусь американська політика пішла по лінії зближення до т. зв. СССР, «будування мостів» туди, щоб довести ці дві потуги до «комунікації замість конфронтації». Не нам судити, чи такий курс правильний, чи ні.

Нам треба відшукати наш, український національний інтерес і намагатися рівночасно найти найкращі шляхи до його здійснення. От малий приклад, який говорить дуже багато. Наші читачі напевно знають з преси (комунікат УІС «Смолоскип»), що нашому другові, Ярославові Стасикові, кол. голові і членові 4-го відділу ОДВУ в Дітройті, вдалося переконати провідних членів 160-го Відділу професійної Юнії Авто-Робітників (Дженерал Моторс), що вони повинні стати в обороні переслідуваних українців у Советському Союзі. І ця робітнича спілка, на своїх членських сходинах, прийняла одноголосно резолюцію з осудом переслідувань в Україні і зі закликом до Інтернаціонального керівництва Юнії Авто-Робітників «допомогти в праці для звільнення українських політичних в'язнів».

Світова Організація за Свободу використала цю нагоду й влаштувала пресову конференцію в Дітройті, яка мала повний успіх.

І в тому бачимо одно з основних завдань членів Організації Державного Відродження України і Братніх Організацій (ОДВУ і БО) та взагалі всіх наших організацій в системі Ідеологічно Споріднених Організацій (ІСНО): Не змагання за опанування існуючих українських еміграційних установ та організацій, не внутрішня боротьба за впливи в них, не неперебірчива полеміка між політичними організаціями і партіями поза рідними землями повинні притягати нашу уяву й мобілізувати наші сили, але повне наше включення чи не **в останнє і вирішальне змагання української нації** за її свобідне фізичне і духове існування — мусить бути нашим єдиним законом і святим обов'язком.

З такою настановою, всі наші організації в системі ІСНО мусять в першу чергу познайомитися з теперішніми політичними і культурними процесами в Україні, викликаними намаганнями Москви змити з лиця землі українську націю. В другу чергу вони мусять шукати шляхів до публічної опінії вільного світу, зазнайомлювати її зі злочинною політикою Москви й намагатися включити її в нашу боротьбу за свободу. Наш Ярослав Стасик доказав, що така річ можлива. Якщо ходить про робітничі спілки, то не забуваймо, що є вони незвичайно сильні і впливові не тільки в Америці, але взагалі в вільному світі, що є вони проти-комуністичні, протитоталітарні, тобто свободолюбні, і що доте-

пер ми, українці, не тільки не доцінювали їх, але взагалі не включали їх у ряди наших евентуальних союзників. В додатку не забуваймо, що московський СССР твердив і твердить, що є він країною робітників — пролетарів, що переводить він у життя «безклясове робітниче суспільство», що авангардом цієї «пролетарської революції» є, чи мав би бути, якраз робітник чи «робітнича кляса». Нашим завданням є викривати перед цілим світом це спотворене «пролетарське суспільство», яке, до речі, є беззахисним і упослідженим знаряддям у руках малої олігархічної кліки в Москві, тієї «нової кляси», про яку так вимовно писав Джілас.

Це не означає, що всю нашу увагу маємо звернути тільки на робітничі спілки. Ні. Наша праця для добра України мусить бути тотальна, всеобіймаюча. Не сміємо занедбати ніякої можливости, ніякої ділянки, ніякого суспільно-громадського сектора, де є шанси і можливості працювати для України. Ми згадали про робітничі спілки в першу чергу тому, що ця ділянка була дотепер повністю занедбана і не використана нами.

Щоб узброїти себе до цього не легкого і дуже відповідального завдання, ми мусимо в першу чергу вишколити самі себе. Для цього складові організації ІСНО подбають про те, щоб усі їх клітини-відділи придбали собі потрібні для такої праці видання; щоб вони відбували сходини, на яких докладно обговорювалися б проблеми стратегії і тактики нашої визвольної боротьби на базі історичних, культурних та геополітичних особливостей України; після такого вишколу, кожний член, відповідно до його здібностей і можливостей, повинен стати «апостолом» — борцем за свободу своєї нації.

Це наше і тільки наше завдання тут. Ніхто за нас його не виконає. Ніхто нам свободи не подарує. Ніхто за нас не впімнеться без нашої акції. А в сьогоднішньому українському еміґраційному світі ніхто цього завдання не виконує, тому взятися за це велике і почесне діло мусять наші організації в системі ІСНО. Виконуючи таке завдання, ми виправдаємо наше перебування поза межами нашої Батьківщини.

Чесність — це лише елементарна ознака добропорядности, а сміливість — це громадський обов'язок, покладений на нас відповідальністю перед народом і його культурою. Ми мусимо плекати духовні цінності народу і гордо передавати їх молоді, морально осуджувати того, хто «перемелює» їх на мляві фрази.

Євген Сверстюк: З думок про сучасну українську літературу.

Д-р Денис Квітковський

ТОТАЛЬНИЙ НАСТУП МОСКВИ НА ЗНИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

I.

В попередньому числі «Самостійної України» (ч. 3-4) ми досить детально проаналізували, на основі совєтсько-українських джерел, пляновий, безпощадний і підступно - брехливий та лайливий наступ Москви на знеславлення й моральне знищення української еміґрації в очах української нації, яка якраз переходить вогонь «зрадянщення», а в дійсності повної русифікації. Тон «новій» політиці Москви супроти поневолених нею народів, а в першу чергу супроти України, надав XXIV З'їзд Комуністичної Партії Совєтського Союзу (КПСС). Речниками цієї нео-сталінської лінії стали: ґенеральний секретар ЦК КПСС, Леонід І. Брежнєв, а в Україні його ставленник, перший секретар ЦК Компартії України, В. В. Щербицький. За ними все пішло, як це образово представив уже Шевченко в своїй поемі «Сон»:

«Дивлюсь: цар підходить
До найстаршого... та в пику
Його як затопить!
Облизався неборака,
Та меншого в пузо —
Аж загуло... А той собі
Ще меншого туза
Межи плечі; той — меншого,
А менший малого,
А той дрібних, а дрібнота
Уже за порогом
Як кинеться по вулицях,
Та й давай місити
Недобитків православних
А ті — голосити
Та верещати, та як ревнуть:
«Гуля наш батюшка, гуля!
Ура! Ура! Ура-а-»...

Трагічна сатира московської історичної дійсності змальована Шевченком, ні на крихітку не змінилася від часів Івана Грізного, через Петра I, Катерину II, В. І. Леніна, Сталіна і аж по сьогоднішній день з Л. І. Брежнєвим, як новим «батюшкою-царем» у проводі.

Після виголошення його доповіді «Про п'ятдесятиріччя Союзу Совєтських Соціялістичних Республік», ціла московська червона імперія гістерично кричить новому «батюшці», червоному цареві: Ура! Ура! Ура-а-а!

Трагедія в тому, що і наша велика Батьківщина мусить не тільки кричати «ура» кожночасному московському батюшці, не тільки платити дань північному наїзникові — дань хліба і крови, — не тільки кривити душею, але й губити свою чисту українську душу в московському багні.

Переглядаючи «республіканську» українську пресу» т. зв. УРСС, вам стає аж моторошно від того шевченківського «ура», яким переповнена ця преса, в тому й поважні своїм об'ємом журнали. І все те на славу «великого російського народу», без допомоги якого Україна була б, мовляв, нині в неволі...

І, як на глум нашим «гуманістам», і патріотам з теплих печей, Москва не задовольнилася арештами і драконськими карами - присудами проти С. Караванського, В. Чорновола, В. Мороза і багато, багато інших українських патріотів, хоч і комуністів, вона сягає сьогодні до самих вершин усього, що ще має в собі крихітку українського змісту.

Найновішою жертвою московського шовінізму й найплюгавішого імперіялізму в історії людства, — бо намагається він знищити навіть душу і елементарну гідність людини і націй, які не хочуть беззастережно підчиниґися московській тиранії, — став самий колишній перший секретар ЦК Компартії України, Петро Ю. Шелест. Отож Москва сягає на самі вершини української комуністичної ієрархії. Чим провинився Шелест — не знаємо. І мабуть не будемо знати ніколи, хоч його перводним гріхом є те, що мати породила його українцем...

Ми не збираємося боронити Шелеста. Але поки перейти до «злочинів», які він поповнив згідно з твердженнями офіціозу комуністичної партії України, буде на місці зробити два зауваження.

Поперше, хочемо пригадати й поставити під сумнів твердження мабуть Нью Йорк Таймс-у, а за тим американським щоденником і деякої нашої преси, що, мовляв, Петро Ю. Шелест, як перший секретар ЦК Компартії України і член Політбюра, належав до т. зв. «твердої лінії» комуністичної верхівки й був прихильником мілітарної інтервенції Москви в Чехословаччині. Ми не маємо доказів ані за, ані проти, але нам тяжко повірити, щоб Брежнєв дав сьогодні дозвіл оскаржувати Шелеста у злочині «націоналістичних ухилів», якщо б цей Шелест був прихильником, а навіть оборонцем, московської імперіялістичної політики. Вся сьогоднішня русифікаційна й імперіялістична політика Москви вказує на те, що якщо б Шелест належав дійсно до оборонців тієї «твердої» постави Москви відносно інших народів, то йому дали б орден Леніна, а не марку ненадійного комуніста і майже українського патріота...

Подруге, закидуючи Шелестові «ідеалізацію патріярхальщини», тобто ідеалізацію українського історичного минулого, Москва дає ясну відповідь тим нашим українським еміґраційним критикам, які дорікали нам за публікацію т. зв. захалявних матеріялів з України, мовляв, тими публікаціями ми вказуємо на наш зв'язок з українськими «ірредентистами» в Україні і тим самим даємо «доказовий матеріял» у руки КҐБ, на основі якого їх там арештують, судять, саджають у тюрми і засилають. Ніхто з тих критиків не твердив, що «зв'язки» ОУН сягали аж до особи Шелеста. Виявилося, що Москва взагалі не вірить нікому, в кого є ще хоч крихітка українського духа й людської гідности. Виявилося також, що Москві не треба «доказового матеріялу» зза кордону, щоб, якщо не посадити когось у тюрму, то хоч намахати на нього пальцем. Виявилося накінець також, що Москва однаково трактує так українського робітника і селянина, як й інтелектуаліста та найвищого політичного достойника. Москва рішилася знищити українську націю, як цілість, тому ніхто не може бути вилучений з-під її ударів, якщо він (чи вона) є і хоче залишитися вірним своїй українській нації. А у випадку нападів на Шелеста за його ідеалізацію українського минулого ніхто з наших еміґраційних критиків не зважиться обвинувачувати ОУН. Можливо, що вони матимуть мужність зробити переоцінку своєї попередньої критики.

II.

Який злочин поповнив П. Ю. Шелест? Згідно з журналом «Комуніст України», офіціозом ЦК Комуністичної партії України (ч. 4, квітень 1973 р.), П. Ю. Шелест допустився двох засадничих «злочинів»: ідеалізація українського минулого й недоцінення «ве-

личезної ролі російського народу» в житті українського народу.

В редакційній статті п. н. «Про серйозні недоліки та помилки однієї книги», «Комуніст України» твердить, що «особливо прикрою є поява окремих (українських — прим. Д. К.) публікацій низького ідейно - теоретичного і фахового рівня. В цьому плані привертає увагу книга П. Ю. Шелеста «Україно наша Радянська», яка появилася у видавництві політичної літератури України, К., 1970, 279 стор., тираж — 100.000 примірників».

«У книзі», читаємо далі, ... «непомірно багато місця відводиться минулому України, її дожовтневій історії, водночас слабо показується такі епохальні події, як перемога Великого Жовтня, боротьба за побудову соціалізму... Особливо наочно це виявилося в характеристиці Запорізької Січі. Автор значною мірою ідеалізує українське козацтво і Запорізьку Січ, розглядає їх як однородну, так би мовити позакласову спільність».

«Ідеалізація українського козацтва», читаємо далі, «проявляється і в інших положеннях книги. Так, завершуючи розповідь про Запорізьку Січ, автор пише: «На жаль, у нашій сучасній історії і художній літературі, кіно, в образотворчому мистецтві ще недостатньо відображена прогресивна роль і значення Запорізької Січі, цієї слав**ної сторінки в героїчному літописі визвольної боротьби українського народу» (стор. 22). І це твердження не подобається редакції «Комуніста У**країни». Шелест й інші українські письменники, як наприклад, Р. Іваничук, С. Плачинда, І. Білик, «прикрашуючи минуле... протиставляться його сучасності». Така «ідеалізація патріярхальщини» не правильна, бо «художнє відтворення історичної дійсності» треба і можливо розглядати тільки з «класових позицій».

Ідеалізація минулого України є неправильним, ба навіть шкідливим підходом до історії України особливо тому, що такі «ліричні відступи» «працюють в одному напрямі: вони посилюють настрої самовдоволеності, самолюбування» серед українського населення, а такі настрої противляться ленінським засадам про «виховання радянських людей в дусі марксизму - ленінізму, радянського патріотизму і соціялістичного інтернаціоналізму, непримиренності до чужих соціялізмові явищ та поглядів».

«Книга (Шелеста) не мобілізує трудящих республіки на розв'язання головних соціяльно - економічних завдань, навпаки, поширює настрої самозаспокоєності, дух самовихвалення і чванства. Вона не розкриває великої правди нашого радянського соціялістичного життя і не може сприяти вихованню трудящих в дусі радянського патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму, посиленню боротьби проти буржуазної ідеології, зокрема проти українського буржуазного націоналізму».

Отож, якщо мова про «ідеалізацію» українського минулого, то це шкідливий і не-науковий підхід до історії, але якщо узалежнити історію України від історії Росії, або якщо взагалі історію України уважати як частину історії Росії, то це вже цілком інша справа. Навіть якщо ця Росія є царською Росією, февдальною, антинародною тюрмою народів...

Автор згаданої статті про «серйозні недоліки» книжки Шелеста так і пише: «Серйозним недоліком рецензованої книги є те, що її автор розглядає ряд важливих питань історії України певною мірою ізольовано, у відриві від загального розвитку країни, що,

безумовно, позбавляє можливості глибоко й всебічно розкрити дружбу і спільну боротьбу трудящих за соціальне та національне визволення, за побудову соціалізму і комунізму».

І тут таке майже неймовірне твердження про цю дружбу «трудящих» України і Росії «за побудову соціалізму і комунізму»: «В книзі, наприклад, про воз'єднання (!) України з Росією, — цю видатну історичну подію, що мала величезне значення для дальшого розвитку двох братніх народів, говориться як про звичайний рядовий факт. Жодним словом автор не обмовився про те, що завдяки цьому історичному актові український нарід був врятований від іноземного поневолення, не сказано, які переваги він здобув, вступивши до єдиної централізованої Російської держави». Ленін боровся нібито за повалення цієї «єдиної централізованої Російської держави», називав її правильно тюрмою народів, а тут вам ученики Леніна з «Комуніста України» твердять, що «український нарід був врятований від іноземного поневолення... вступивши до єдиної централізованої Російської держави». Тільки редактори «Комуніста України», мабуть, розуміють так марксистську діялектику. Звичайний людський ум ніяк не зрозуміє, як то тюрма народів, — російська царська держава, могла рівночасно бути спасителем українського народу «від іноземного поневолення»... «Автор не бере до уваги тієї «основоположної обставини, що після воз'єднання розвиток України не можна розглядати поза історією Російської держави...», пише «Комуніст України».

«В книзі, зокрема, не розкрито благотворний вплив російської культури на формування і розвиток української літератури, мистецтва, музики, їх взаємозбагачення». І знов: «Одним з головних завдань рецензованої книги мало б стати висвітлення етапів розвитку співробітництва українського народу з російським...» І так далі, і так далі.

Ясно і недвозначно. Рецензентові чи рецензентам книжки Шелеста «Україно наша Радянська» справа «комунізму» і «пролетарського інтернаціоналізму» послужила тільки дуже прозорою заслоною, з-поза якої виглядає пажерливе око російського шовінізму й загарбницького імперіялізму. На думку рецензента, історії України не можливо розглядати відокремлено від історії «Російської держави», і то «Російської» обов'язково з великої букви. Ще більше, рецензент, забуваючи, наприклад, циркуляр Валуєва про неіснування української мови, патетично заявляє, що через «воз'єднання України з Росією», «український народ був врятований від іноземного поневолення» та здобув якісь там переваги — рецензент не каже, які саме були ці «переваги» — «вступивши до єдиної централізованої Російської держави».

І за всі ці «переваги» та «благотворний вплив російської культури на формування і розвиток української» культури, український народ не сміє думати історично відокремлено, але тільки як нероздільна частина «єдиної централізованої Російської держави». Хто думає інакше, той невдячник є ворог народу, буржуазний український націоналіст...

Так, — на глум своїй назві, — пише «Комуніст України». І з цим фактом ми повинні числитися. А цей факт дуже простий і ясний: російський шовінізм, російський імперіялізм, офіційно забирає місце скрахованої ідеї марксизму-ленінізму.

Може Ленін і вірив в утопію комуністичного суспільства. Але не може

бути сумніву, що вірив він у «єдину і неділиму Росію», тому без огляду на те чи ідея комунізму скрахувала, чи ні — ця ідея, підсилена обманом і брутальною силою, врятувала, на якийсь час, російську імперію.

III.

І, як треба було сподіватися, на наступний крок Москви в її наступі на безоглядне, тотальне знищення української нації, не треба було довго ждати. За критикою Шелеста за його «ідеалізацію українського минулого» і недоцінювання «історичної» ролі російського народу, який мав би врятувати український народ «від іноземного поневолення», покотилася скоро і його голова.

Світова преса різно коментувала усунення П. Ю. Шелеста зо складу Політбюра ЦК КПСС. В кожному разі, ця преса уважала, що виключення Шелеста з Політбюра було «природним», нормальним, у таких випадках, потягненням Москви, після того як його усунено з посту першого секретаря комуністичної партії України та піддано критиці за певного рода «націоналістичні ухили». Ця преса, цитуючи заяви деяких амбасадорів та «кремінологів», припускає, що Шелест прогрішився і поповнив два засадничі злочини: належав він до т. зв. групи «твердої лінії», яка довела до мілітарної інтервенції в Чехословаччині, з одного боку, та була і є, проти політики Брежнєва зближення до ЗСА, з другого.

В своїй кореспонденції з Москви, американський тижневик «Ньюзвік» (7 травня 1973) пише, що «жертвою ч. 1 в процесі переміщення осіб правлячої партії Політбюро був 65 літній Пьотр Шелест, колишній партійний «бос» (господар) України. Західні аналісти у Москві гадають, що основною «помилкою» Шелеста була його сильна опозиція до зустрічі на вершинах Брежнєва — Ніксона.

«Дітройт Ньюз» (29 квітня 1973), в своїй аналізі подій в СССР пише, що дипломати в загальному приписують упадок Шелеста його невдачі стримати, контролювати український націоналізм та можливо також тому, на основі інших інформацій, що він мав би не піддержувати цілковито наближення Брежнєва до Заходу».

«Нью Йорк Таймс» (29 квітня 1973) з депеші Гедріка Смита з Москви пише, що «довго спізнене струшення у Політбюрі совєтської комуністичної партії остаточно відбулося. І, так як у (шкільному) підручнику, для кремлінологістів, натяк про те, що в повітрі було щось великого, появився кілька днів наперед у маловідомому українському ідеологічному журналі. Пйотр Шелест, на протязі однієї декади жорстокий, твердолінійний партійний господар в Україні, другій найбільшій із совєтських республік, був уїдливо скритикований за те, що поповнив ідеологічні помилки в одній книжці, яка появилася 1970 р. під його іменем — особливо за непрощальний гріх підсичування українських національних почувань та за зменшення важливости історичного зв'язку України з Матушкою Росією».

Українська еміґраційна преса, подаючи вістку про усунення Шелеста з усіх керівних постів в Україні і в СССР, дуже мало місця присвятила коментуванню цієї небуденної події. В додатку, ця преса часто присвоювала собі коментарі чужинної преси, не добачуючи в цій події **українського чинника**, хоч, на основі того, що знаємо, український чинник відіграв чи не вирішальну ролю в нових посуненнях Москви. В додатку наша преса давала протилежні коментарі.

В своїй передовій статті в числі з че-

тверга 26 квітня, «Свобода» коментуючи напади журналу «Комуніст України» на Шелеста, дослівно писала: «Мотивів і причин розгрому Шелеста і посиленої атаки проти нього в сучасній ситуації, напередодні пленуму ЦК КПСС у Москві, можна дошукуватися у намаганнях групи його партійних противників в Україні, очолюваних В. Щербицьким і В. Маланчуком, зліквідувати Шелеста, як невигідного чи й загрозливого для їхньої кар'єри конкурента... Стредження й «викриття» Щербицького та його соратників, їхні атаки проти проявів «національної чванкуватости й обмежености» серед партійних кадрів України свідчать про наявність широкої опозиції в КПУ (Комуністичній Партії України) і внутрішньої боротьби між двома фракціями в ній — реакційною і більш прогресивною чи й ліберальною». Іншими словами, «Свобода» зводить справу до **внутрішньої боротьби внутрі КПУкраїни,** до ривалізації внутрі цієї партії між «лібералами» і «консерватистами». Не пояснює тільки «Свобода», чому «виїхав» Шелест до Москви, а не залишився в Україні боротися за свою «лінію».

Це було перед усуненням Шелеста з членства в Політбюрі.

Після усунення П. Шелеста зі складу Політбюра ЦК КПСС, «Свобода» (четвер 3 травня 1973 р.) вже змінила свою думку й дійшла до висновку, що доля Шелеста не була пов'язана з боротьбою внутрі комуністичної партії України між «реакційною і більш прогресивною чи й ліберальною» фракціями. В своїй передовій статті п. н. «Падіння Шелеста». «Свобода» вже бачить, що за подіями в Україні, а в тому й у цілому СССР, стоїть **національна проблема** поневолених Москвою націй, серед яких на перше місце вибивається проблема України, яка не хоче потонути в російському морі. «Падіння Шелеста», пише «Свобода», «що був примушений відійти під закидами «сприяння» буржуазному націоналізмові, може бути ще одним прикладом того становища, в якому перебуває поневолена Москвою Україна». І хоч як совісно служив він Москві та вимагав здійснення (в Україні) настанов російської імперської політики, то все ж таки, пише «Свобода» «всього цього було Москві замало. Вистачило кількох заяв П. Шелеста про потребу шанувати українську мову, вистачило кількох «патріотичних» натяків у книжці П. Шелеста «Україно наша Радянська», щоб поставити цього партійного «боса» під суд преси й усунути з усіх партійних і державних постів».

На нашу думку, Шелеста не усунули з керівних постів в Україні і в СССР взагалі за його «націоналістичні заяви». Він, як і багато інших, впав жертвою посиленого курсу Москви на «злиття націй», тобто на повну русифікацію цілого т. зв. СССР.

В нашій, і в світовій пресі, уже давніше згадувалося, наприклад, про пляни Москви поділити цілий СССР не за **національним,** але **за економічним принципом.** Нью Йорк Таймс (7 травня 1973) твердить, що той плян уже переводиться в життя. Американська газета розглядає цю «нову економічну політику» Москви з економічно-господарської точки зору, як один із засобів рятувати майже цілковитий крах дотеперішньої економічної політики Москви й катастрофальний упадок економічного росту.

Але і та газета уважає, що «створення нової системи плянувальних областей» є «найбільш далекойдучим й політично дуже чутливим» потягненням Москви, бо деякі нові «економічні плянувальні області» обіймають кіль-

ка «суверенних» республік і тим самим відберуть тим республікам не тільки рештки їх прав захищати економічні інтереси своїх республік, але зметуть ті республки з лиця землі, **відібравши їм їх національний характер.** Цій проблемі наші економісти й політики повинні присвятити дуже багато уваги.

Для Москви людина і цілі народи є тільки економічними вартостями або звичайним товаром, тому ми повинні протестувати проти цього й викривати перед світом правдиве обличчя Москви — обличчя нео-колоніяльного загарбника, який намагається перетворити цілі народи на безвільних рабів «Третього Риму» — Москви.

Приклад зо становищем «Свободи» до подій в Україні і в СССР взагалі є симптоматичним для всієї нашої еміґрації — політичної і не-політичної. Перші не знають, на яку ступити й тому тільки **реаґують** на події в Україні, попадаючи часто з однієї крайності в другу, а другі — ті невтральні, або, як називав їх Донцов, «ні теплі, ні студені» — залякані потугою і жорстокістю Москви засвоїли собі — і проповідують нам — «теорію» беззастережної льояльности до нашого поневолювача. Ці дві теорії найшли свій клясичний приклад у сьогоднішньому становиці до подій в Україні.

Причин для такого нашого становища багато. а найважніша причина це майже тотальний брак у нас серйозних студій політичної історії Росії. її стратегії на довгу мету у відношенні до поневолених нею народів. брак аналізи цих факторів і намагання найти **нашу** власну стратегію визвольних змагань на довгу мету. Іншими словами, ми мусимо мати за всяку ціну нашу **власну визвольну політику й нашу стратегію на довгу мету, а не вічно реаґувати** тільки на таке чи інше потягнення Москви. Тактика може змінятися, але **основні напрямні** нашої національної політики й стратегія, як осягнути наші політичні постуляти, мусять бути продумані й устійнені на довгу мету. В такому випадку матимемо **політику позитивної постійної дії,** а не хвилеві реакції на дії противника-ворога.

І тут, щоб устійнити нашу власну політику, ми мусимо доосновно простудіювати політичну історію України, вилущити з неї ті основні напрямні, які вона виробила на протязі цілого тисячоліття й, допасувавши їх до сучасних змінених умов, намагатися перевести їх у життя за всяку ціну. Ми не є безбатченки! Не забуваймо, що й ми мали своїх великих політичних умів. які кували долю України й навіть, якшо їх політика в той чи інший час не мала успіхів, або була невдачною. то і з невдач та промахів наших попередників ми навчимося, як не робити їх в майбутньому. **Але для успіху ми мусимо мати нашу власну, українську політику і стратеґію.**

Далі, не забуваймо. що наша велика **українська еміґрація є нероздільною частиною української нації.** Тому доля нашої нації на рідних землях є і нашою долею. Величезна більшість нашої еміґрації опинилася поза рідними землями не з власної волі, чи з причини злиднів, але тільки, і тільки для того, і з тим завданням, щоб боротися за свободу України іншими методами і на іншому полі бою. В цьому випадку величезна відповідальність за нашу визвольну політику паде на плечі і на совість нашої інтелектуальної еліти, науковців і політичних діячів.

Щодо подій в Україні, то для нас немає сумніву, що там Москва застосовує тепер знову свою стару політику народовбивства, виразниками і символами яких були, за часів царату —

Валуєв, з його злочинним циркуляром про те що, мовляв, української мови (і нації) не було, немає і не буде, а за часів «совєтщини» — Ленін — Сталін — Хрущов — Брежнєв, з їхньою злочинною політикою нібито «розкуркулення» українського селянина, а в дійсності поголовного нищення усього і всіх, що тільки могло чи може нагадувати окремішність української нації від російської. В обох випадках це була і є політика народовбивства або ґеноциду, як це тепер називають.

Після ліквідації Шелеста ніхто чейже не зважиться твердити, що його зліквідували за «гріх буржуазного націоналізму», або за **«зв'язки з українськими буржуазними націоналістами»**. Шелест був не тільки льояльний, але навіть «супер»-льояльний до русифікаційної політики Москви в Україні; він більше як допасувався до вимог льояльности у відношенні до «совєтської держави» так, як цю льояльність розуміють і проповідують деякі наші земляки. Але помимо того його голова полетіла... Полетіла так, як колись, за панування Сталіна, летіли голови випробуваних українських комуністів О. Шумського, В. Чубаря, М. Скрипника, М. Хвильового... Останні принаймні боролися проти московщення України і за цей «злочин» наложили головами, але нам невідомо, щоб Шелест десь - колись виступав проти русифікації України або, щоб мав якісь зв'язки з «українськими буржуазними націоналістами». Його ліквідацію дехто приписує тому, що він не вмів, чи не хотів зліквідувати, або ліквідував замляво, «загуманно» національний рух спротиву в Україні й домагання молодих **українських** комуністів пошанувати закони «країни рад», а в першу чергу пошанувати права української людини й української нації на особисту й національну свободу, ґарантовану їм конституцією СССР, міжнародніми актами Прав Людини ООН і міжнароднім правом.

А якщо так, то полетіла голова Шелеста тому тільки, що Москва рішилася остаточно й тотально знищити українську націю, а для такої роботи вона може послуговуватися тільки московськими шовіністами - імперіялістами й цілковитими запроданцями - малоросами. Мабуть Шелест не хотів, чи не вмів таким бути. Побачимо, яка доля стріне нового ставленника Москви в Україні — В. Щербицького.

В міжчасі свідома, велика українська еміґрація **мусить** найти **спільну мову,** виробити **спільний плян дії і протидії** та **об'єднаними силами дати** допоміжну руку українській нації чи не в останній і вирішальній її боротьбі за бути або не бути. І цю спільну акцію треба починати **вже,** сьогодні, бо час є проти **нас.**

Іноді забувають, що без особистого не буває громадського, без індивідуальности немає людини так само, як без конкретного не може бути загального. Не загалом «правильний» громадянин потрібен нам, а людина з внутрішньою потребою плідно працювати, віддавати почуття, знання і сили на благо народу. Людська гідність є основа громадського обов'язку. Я собі не уявляю громадської гідности без особистої і національної гідности, як не уявляю народження людини без матері

Євген Сверстюк: З думок про сучасну українську літературу.

НА КРУТОМУ ПОВОРОТІ

Петро Голубенко

СУЧАСНІ ПОДІЇ В УКРАЇНІ

Схиляємось сьогодні в жалобі й скорботі над однією з найчорніших сторінок в історії українського народу і водночас думаємо над сучасними подіями в Україні. Перед нами два акти Великої трагедії, у якій рішається доля України, як нації. Бути чи не бути украніському народові у колі вільних державних народів чи розплистися і зникнути в одному «радянському народі»... Історія знову ставить нас перед великим іспитом, робить нам новий виклик. Чи витримаємо?! І яку дамо відповідь?

Час для роздумів над нашою історичною долею, над сучасною дійсністю в Україні, над подіями і процесами які відбуваються сьогодні та над нашим відношенням до них і нашою ролею і призначенням в історичній драмі нашого народу.

Коли ми думаємо про сучасну дійсність в Україні, то маємо на увазі два її аспекти: нинішній пануючий режим з його «національною політикою» у відношенні до України, з одного боку, і стан українського народу та його реакцію на ту політику. Іде боротьба двох сил — ім'я яких сьогодні поза всяким сумнівом: московський великодержавний імперіялізм і Україна. Сенс і значення нинішніх подій в Україні ніколи ще не знаходили такого зрозуміння у широкому світі, як сьогодні. Світова преса пише сьогодні про ці події, як про вияв українського націоналізму, що є свідченням живучости і стійкости України, як нації, з одного боку, а боротьбу пануючого режиму з сучасним рухом в Україні вважає за ознаку, яка виявляє якою важливою є в СРСР національна проблема і яка велика роля припадає у визвольних процесах поневолених народів України.

Особливо багато було відгуків у світовій пресі про відзначення 50-річчя СРСР і в цьому зв'язку про вияви націоналізму поневолених народів, зокрема в Україні. Як відомо, завершення святкувань цього ювілею відбулося 21-го грудня — в день народження Сталіна, що також має свою символічну вимову. Сталін вважався спеціялістом у національному питанні. Підчас утворення СРСР він стояв на позиції крайнього централізму і був противником будь-якого усамостійнення радянських республік. З цього бачимо, куди схиляються симпатії нового керівництва партії і який зміст вклали вони в ювілейні святкування 50-річчя Радянського Союзу. Про це дуже виразно говорять основні теоретичні тези, висунуті під час цього ювілею. Проголошено «морально-політичну єдність» народів СРСР. їх зближення і злиття в недалекому майбутньому. З маніякальною упертістю доводиться і обґрунтовується теза Брежнєва про те, що «за роки будівництва соціялізму й комунізму» уже тепер склалась «нова історична спільність людей — радянський народ». І ось таким способом і методами затирання національних різниць, національне питання в СРСР, мовляв «розв'язане повністю, розв'язане остаточно і безповоротно».

Серед поневолених народів СРСР таке «розв'язання» національного пи-

тання. хоч би й в теорії, викликає моральну огиду і ненависть до народовбивців. які в ім'я цілости і величі імперії, намагаються здійснити злиття націй шляхом знищення цілих народів та їх національних культур — шляхом ґеноциду.

Кого може переконати сьогодні теза про те, що злиття народів, яке нібито відбувається в СРСР, являє собою «об'єктивний процес», що воно відбувається стихійно і диктується потребами економічного і культурного розвитку. Цілий історичний досвід півсторічного існування СРСР говорить про цілком протилежне. Волюнтаристично - доктринерське здійснення програми «злиття націй» російськими великодержавниками супроводжується погромами національних культур, економічним занепадом і народовбивством. Це особливо яскраво ілюструється історичним досвідом українського народу.

Саме тепер, коли ми візначаємо сорокаріччя жахливого штучно створеного голоду в Україні 1933-го року, над народом українським прокочується нова хвиля московського терору, відбуваються численні арешти і засуди на багаторічне заслання в концентраційних таборах українських письменників, діячів української культури й найсвідоміших людей нашого народу. Як у минулому так і тепер усе це діється в ім'я однієї і тієї ж цілі — в ім'я «единої і неділимої Росії», шляхом насильної асиміляції і русифікації поневолених націй.

Сьогодні в Україні з лав українського руху опору вирвано його передову лаву, перших хоробрих. Але хто може убити життя цілого народу? А вони були виразниками його дум і почувань, прагнень та ідеалів. І в цьому запорука нездоланности цього руху і його діячів, які виступають від свого народу, як оборонці. його національних прав і свободи, як предтечі нового українського відродження.

Шлях, обраний КПРС для розв'язання національного питання, є протиприродній і реакційний, бо протирічить дійсному об'єктивному історичному процесові всього людства. Живемо в епоху краху і ліквідацій імперій і визволення та національного відродження раніш поневолених народів. І ніяка сила не може устояти проти нього. Раніше чи пізніше імперіялізм великодержавно - шовіністичного панівного народу мусить здати свої позиції на смітник історії. Рушійною силою сучасного російського великодержавного шовінізму й асиміляторства є з одного боку фальшива антинаукова й антиісторична теза марксизму - ленінізму про неминуче злиття націй у майбутньому і. з другого боку, інерція і традиції старого російського імперіялізму царського режиму. Обидва ці комплекси, на які спираються сучасні комуністичні спадкоємці імперії. давно вже осуджені історією і всім ходом сучасного історичного розвитку народів. Затримати цей дійсний історичний процес визволення народів та їх національного відродження можна лише силою і то лише на деякий час. І нічого не може тут допомогти магія високопарних і порожніх слів, якими хочуть прикрити сучасну дійсність в СРСР його диктатори.

Минули вже ті часи, коли магія революційної і «прогресивної» фразіології з московського Кремля могла закривати дійсність і мати вплив як в СРСР так і у вільному світі. Свідоцтвом цього є. зокрема, відгуки світової преси на сучасні події. Зокрема Нью Йоркський щоденник Нью Йорк Таймс у передовій з 22-го грудня 1972 року, коментуючи згадані ювілейні тези в СРСР, писав: «Коли йдеться про

національне питання в Радянському Союзі, світ бачить саму поверхню льодовика; тільки ж цього року наспіли вістки про численні арешти українських інтелектуалістів, про поважні заворушення в Балтійських республіках, про еміґрацію тисячів радянських жидів і про репресії над центральноазійськими інтелектуалами, яким Москва закидає «буржуазний націоналізм». Лондонський «Економіст» з 23-го грудня 1972 р. у свою чергу писав: «Немає сумніву, що незалежно від причин, націоналізм не-російських народів є тепер діючою силою в Радянському Союзі». І далі приходить до такого висновку: «Дати республікам і автономним районам дійсну владу не передбачається: такий крок послабив би монополію влади центральної комуністичної партії і міг би привести до політичного плюралізму, що його радянські керівники бояться. Натомість відкриті жорстокі репресії можуть створити мучеників, а це поширило б впливи націоналістів».

У цих словах, на мою думку, дуже точно схоплено нинішню ситуацію. Безвихідність політики партії в національному питанні в силу її природи, як спадкоємця імперії і свого внутрішнього характеру, як творця тоталітарного режиму. Нездатність режиму до реформ, до еволюції, до дійсного позитивного розв'язання національного питання стверджено всією історією диктаторської влади. Якщо й відбувалися якісь зміни, то це були зміни тимчасового тактичного значення. Якщо можна говорити про еволюцію політики партії в національному питанні то це була еволюція в одному напрямкові: від українізації до одвертої русифікації. Від фразеології рівности. рівноправности і навіть суверенности республік радянського Союзу до одвертого проголошення теорії і практики російського великодержавного шовінізму — теорії і практики злиття поневолених народів в один «радянський народ». Що під цим розуміється є зайвим пояснювати. При цьому, як арґумент і виправдання цієї волюнтаристично - диктаторської народовбивчої операції, висувається вже тепер і расовий принцип вищости російського народу у всіх відношення над сіма іншими народами Союзу, а звідси і його право їх вести, об'єднувати і зливати в ім'я величі, сили і неподільности імперії.

На наших очах здійснюється пророче передбачення наслідків такої політики партії, висловлене в 20-их роках Миколою Хвильовим. Уже тоді, в роки так званої «українізації» він побачив, що партія потихесеньку та полегесеньку стає на вторований шлях російського великодержавного шовінізму й імперіялізму, наслідуючи попередніх «собірателей землі русской» — російських царів. І що врешті решт партія, ідучи цим шляхом, не лише зрадить визвольні гасла революції а й передасть «своєму рідному фашизмові... «єдиную нєдєлімую».

Уже й тепер ми бачимо в теорії і практиці пануючого режиму всі елементи російського фашизму.

Але історія не ставить і не поставить на цьому крапки. Сьогодні ми є свідками здійснення ще одного пророцтва Хвильового. Устами героїні роману «Вальдшнепи» Аґлаї, критикуючи партію в образі старого комуніста професора марксизму, нагадує Хвильовий партії про перспективу, яка чекає її на цьому шляху: «Справа в тому, що український націоналізм не дає і не дасть спокою твоєму російському мракобєсію. Справа в тому, що як ти не кажи, а в його особі виходить на історичну арену молодий прогресивний фактор».

Чи не є ми свідками зудару цих двох сил сьогодні в сучасній Україні? Я навмисне цитую тут Хвильового, бо аналогія між 20-тими і 30-ми роками і шестидесятними роками напрошується сама собою. Історія ніби повторюється. Від українізації до сталінського терору і жахливого погрому української культури в минулому. Від десталінізації і «відлиги» до неосталінізму і нового терору та погрому української культури сьогодні. Наші дні нині характеризуються якраз крутим поворотом генеральної лінії партії від короткочасного періоду розвінчання культу Сталіна і часткової та половинчастої ліквідації наслідків цього культу, до поновної реабілітації Сталіна і до його методів боротьби за вдержання своєї влади і цілости імперії.

Поворот, справді, такий крутий, що й генеральний секретар Комуністичної партії України Петро Шелест мусів вилетіти із свого керівного сідала. Мабуть і для нього цей поворот генеральної лінії партії був несподівано крутим і він не потрапив утриматися.

Справа Петра Шелеста кидає яскраве світло, якої глибини і поширення набрав сучасний рух в Україні. При цьому виявляється також облудна тактика Москви. її намагання перекласти свої злочини збройного нападу на Чехословаків на «націонала», на українця Петра Шелеста. Спочатку проти нього була пущена шептана пропаганда, як про найзавзятішого сталініста. Мовляв, це він, Петро Шелест намовив партію й генералів напасти на Чехословаків, щоб придушити процеси лібералізації комуністичного режиму і спроби будувати соціялізм з «людським обличчям», бо Петро Шелест, мовляв, боявся, щоб ті процеси не перекинулися і в Україну. При цьому мимоволі виникає думка: А чого ж йому боятися? Чи не є більш природнім припустити, що він був симпатиком тих процесів, які відбувалися і в Україні, а Петро Шелест міг би відіграти в них ролю Дубчека. Чи не було б йому приємніше почувати себе повноцінним і повноправним господарем в Україні замість того, щоб бути московським попихачем? Чи не хотів би він в якійсь мірі бути причетним до нового руху в Україні і увійти в історію вірним сином свого народу і патріотом України, замість того, щоб бути мимовільним зрадником свого народу і вислужником окупаційного режиму?

Але залишмо ці міркування і здогади — звернімося до фактів, про які ми знаємо. Як відомо, сучасний рух в Україні є в першу чергу рухом опору проти русифікації і обмежень розвитку української мови у всіх ділянках державного і громадського життя. А це ж був Петро Шелест, який виступив перед українськими письменниками із закликом дбати про рідну українську мову, про її красу і розвиток. Сучасний рух в Україні характеризується також пошаною і увагою до історії України, боротьбою проти її викривлення і знеславлення за часів «культу особи Сталіна», реабілітацією національно - визвольної боротьби українського народу та багатьох її видатних діячів, плеканням гордости героїчними сторінками нашої історії. А це ж був Шелест, який написав книгу «Україна наша радянська», у якій відчувається гордість і пошана до української історії, культури, природи й економіки. Журнал «Комуніст України» обвинувачує тепер Шелеста в тому, що він у своїй книзі «значною мірою ідеалізує українське козацтво і Запорізьку Січ». І справді, Петро Шелест, у своїй книзі відзначив, що «на жаль у нашій сучасній історичній і художній літературі, кіно, в образотворчому мистецтві ще не достатньо відобра-

жена прогресивна роль і значення Запорізької Січі, цієї славної сторінки в героїчному літописі визвольної боротьби українського народу». І назвавши Шевченка, Рєпіна і Гоголя, Шелест ставив питання: «Хіба не здатні наші митці продовжити згадані традиції? Здатні і повинні це зробити». У згоді з цією директивою, як знаємо ,був написаний роман «Собор» Олеся Гончара, де також згадується наша «козацька республіка». Сталінські спадкоємці та його вихованці накинулися на «оСбор» з гострою критикою. Про цей твір заборонили навіть згадувати, але Гончара залишили в спокою, його справу «зам'яли». За чиєю директивою? Ясно, що тут не обійшлося без втручання Петра Шелеста, який тоді був генеральним секретарем партії в Україні.

Найвидатнішою книгою, у якій виявляються головні напрямні сучасного руху в Україні і критика національної політики партії є книга Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація». Тепер ми знаємо, як виникла ця книга. Хтось із ЦК партії сконтактувався із Дзюбою, як з лідером сучасного руху в Україні, і поставив перед ним питання: Чого ви, власне, бунтуєтесь? Напишіть нам докладну записку». Дзюба написав цілу книгу... Згадані тут твори — «Собор» Олеся Гончара. «Інтернаціоналізм чи Русифікація» Івана Дзюби і книга Шелеста «Україна наша радянська» мимоволі в'яжуться в один ряд, як документи сучасного руху в Україні, у яких виявляються основні тенденції духовних процесів нашого часу. Чи не приходить при цьому на думку висновок про можливу ролю Петра Шелеста у цих процесах, як українського Дубчека. У всякому разі, він розділив його долю.

Цілком очевидно, що своєю поведінкою і своєю книгою Петро Шелест намагався іти в ногу з «духом часу» — з тими духовними процесами, які ферментували в Україні. Не підлягає сумніву, що він був не один і на верхах партії і в державному апараті УРСР. Про це свідчить перетрус і чистка керівних кадрів у зв'язку з новим поворотом генеральної лінії партії. Аргументація перетрусу і переміщень кадрів вказує на факти інфільтрації загально - укранїських настроїв і серед членів партії. Головна їх провина — національне «чванство і місництво», які оцінюються як явища «споріднені з українським націоналізмом». Особливо далекойдучі «націоналістичні збочення» виявлені в літературі і в книгах з історії України. Як відзначив Щербицький, якого Москва посадила на місце Шелеста, «автори виявляли національне чванство і обмеженість, ідеалізувати патріархальщину, з ідейно порочних позицій «самобутности» висвітлювали історичне минуле українського народу. Окремі автори перекручено зображували боротьбу (!?) за воз'єднання України з Росією»...

Це не була, звичайно, ніяка революція. Усе це йшло по лінії XX-го і XXII «антисталінських» з'їздів партії — по лінії подолання наслідків «культу Сталіна» в ділянках літератури й історії України. А тому, що тимчасове пом'якшення режиму привело до народження і виявлення загальної переоцінки вартостей пануючого режиму і зокрема до настроїв українського національного відродження, партія з переляку сама різко відступила від ухвал згаданих з'їздів і завернула свою генеральну лінію в протилежному напрямі — реабілітації Сталіна і політики партії того часу та всієї сталінської спадщини. Більше того, національна політика нинішнього керівництва КПРС своєю одвертою орієнта

цією і скерованістю в напрямі російського великодержавного шовінізму, пропаґандою злиття народів СРСР в одному «радянському народові» перевищує й Сталіна.

Яке значення і які наслідки має і матиме цей крутий поворот від політики замаскованого великодержавного імперіялізму у формі Союзу Республік до прямої великодержавно - шовіністичної політики ліквідації цих республік, якщо не тепер то в недалекому майбутньому і злиття народів СРСР в одному «радянському народі»?

Така політика викликає вже тепер тривогу серед частини самих росіян, які вважають що вона приведе лише до загострення націоналізму народів СРСР, а не до зміцнення імперії. Прямим наслідком такого крутого повороту є деморалізація і самих кадрів партії, яка так одверто продемострувала забріханість своєї національної політику і виявила властиву її суть і напрямок. Поляризація двох сил набире ще гостріших форм. Український національний фронт дістане для себе нових перебіжчиків, база українського національного руху буде поширюватись. Як показують події і процеси в Україні, національний потенціял українського народу за півстоліття терористичної і народовбивчої політики Москви не вдалося підірвати до такої міри, щоб його можна було розтопити і злити в «російському морі». А звідси і наш оптимістичний висновок і відповідь на питання, поставлене на початку: чи витримає наш народ нову хвилю московського терору і як відповість на новий історичний виклик.

Глибокі національні зрушення в Україні, які ми спостерігаємо сьогодні, виявляють перед нами біологічну і духовну витривалість нашого народу, правоту і живучість української національної ідеї, незнищимість українського націоналізму в широкому розумінні його визначення. Все це, після того, що пережив наш народ за минуле півстоліття в системі московського комунізму, викликає подив, національну гордість і віру в остаточну перемогу.

Нині, як ще ніколи в історії, кожен має бути людиною в людстві, щоб кожним нервом відчувати його болі й тривоги. Нині особливо кожен мусить почувати себе органічною часткою великого собору людської цивілізації всім єством бути пружним каменем у цьому соборі, щоб самовіддано тримати на собі його споруду. Бо хай вона де в чім недосконала, недобудована і вже зістарена, але вона — єдиний храм людського духа, і нам її добудувати, а не будувти на новому місці.

Нині кожен, хто це усвідомив, розуміє, що йдеться не про поетизацію вселюдського Собору, а передусім про цілком конкретні втілення його в особі, про вироблення власної **індивідуальности як частки власного народу,** як надійної опори для культури та духовного життя. І перед кожним — різка альтернатива — бути або сином свого народу, або його лукавим наймитом і мародером.

(Євген Сверстюк: Собор у риштованні)

Д-р Денис Квітковський

ДО ҐЕНЕЗИ СОС

Кінець *)

III. Конференція Дітройт — Торонто 5

Після Конференції за Здійснення Прав Людини у Буенос Айресі (2 грудня 1971 р.,), рішено скликати знов у столиці Арґентіни осінню 1972 р. **Організаційну Конференцію,** на якій остаточно оформилася б нова світова організація людських прав. Але, з огляду на події в Арґентіні (там якраз відбувалися бурхливі передвиборчі заворушення, особливо у зв'язку з приїздом туди б. диктатора Перона), на пропозицію проф. Е. А. Ґарсії, рішено відбути основуючі збори Світової Організації за Свободу в Торонто, Канада.

В дорозі до Торонто, проф. д-р Едуардо Ґарсія, зі своєю дружиною, зупинився в Дітройті, де дня 3 жовтня 1972 р. мав пресову конференцію в Дітройтському Пресовому Клюбі. В зв'язку з цією ппресовою конференцією, дітройтський американський щоденник, «Дітройт Ньюз» від 4 жовтня писав, наприклад, що «бувший амбасадор Арґентіни до Організації Американських Держав їде до Торонто, в чому він бачить дальший крок вперед у напрямі проголошення **міжнародньої деклярації прав людини.** І далі газета цитує такі слова Ґарсії: «Якщо б усі нації світу могли рішитися на існування одного кодексу законів замість поверх 150, тоді світ був би ліпший».

Конференція людських прав відбулася в Торонто (Канада) дня 5 жовтня 1972 року в присутності численних делеґатів з Канади, ЗСА, Арґентіни, Австралії, Европи та інших країн. Проводив Конференцією сенатор Павло Юзик, а головними доповідачами були проф. д-р Е. А. Ґарсія і д-р Денис Квітковський. Ко-реферат виголосив Д-р Джордж В. Сіммондс, професор історії на Університеті Дітройту. Активну участь у Конференції брав Джеймс К. Андерсон, головний редактор журналу «Ветерани Чужинних Воєн» з Кензас Сити, Мізурі. Дуже багато причинився до організації Конференції Давид Ґрін, один із чільних редакторів «Дітройт Ньюз» і видавець та редактор журналу «Ґрін'с Маґазін».

Промова проф. д-ра Е. А. Ґарсії складалася з трьох частин: в першій частині свого звернення він дав коротку історію прав людини аж по сьогоднішній день; в другій частині він предложив проєкт Міжнароднього Договору про Охорону Людських Прав; а в третій — проєкт статуту «Міжнароднього Комітету для Охорони Прав Людини і Збереження Самовизначення Народів».

Д-р Денис Квітковський у докладі п. н. «Право на самовизначення народів у міжнародніх законах» займався правною сторінкою цього питання. Обидва реферати будуть надруковані згодом в нашому журналі.

Обидва промовці виходили із засади, що право людини і **народів** на свободу, у найширшому розумінні цього слова, є не тільки їх основним правом, але є воно й чи не єдиною базою, на якій може існувати і розви-

---

**) Див. чч. 1-2 і 3-4, 1973.*

вати справедливий, гідний людського роду світовий лад.

Історія людства ще й далі йде по шляху **права сили,** а не **права закону.** Але, якщо людство не призначене якоюсь **вищою силою** на самознищення, — особливо маючи на увазі сьогоднішню деструктивну силу модерної зброї. — воно повинно мати досить **людського глузду,** щоб вибрати шлях універсальної свободи, яка, не попадаючи в нову екстрему — анархізм, — поверне людині її людську гідність. Тоді людина зуміє створити такий світовий лад, в якому не буде «великих» і «малих», «могутніх» і «слабких», «пануючих» і «поневолених», бо це противилося б основній засаді нового світового ладу.

Одна з головних засад гідности людини — це її основне право на такий спосіб життя, який вона уважатиме за найкращий для себе. З цього випливає її право молитися до Бога так, як це диктуватиме їй її совість; гуртуватися в більші чи менші скупчення людей, які найкраще відповідають її характерові й уподобанням; пересуватися з місця на місце по цілій нашій планеті (а може й дальше...) з будь-якою чесною і законною метою; свобідно і без страху висловлювати свою думку, шануючи таке саме право свого ближнього; належати до тієї чи іншої групи людей, в тому в першу чергу до **нації,** яка найближча їй по крові, по душі, по культурі, по історії... і це право ніяка інша нація не смітиме квестіонувати, а тим більше ламати його.

Люди і народи не тільки можуть, але мусять жити **в свободі,** бо це єдина запорука їх нормального духового й матеріяльного існування.

Це звучить, як утопія. Але утопія, якої прагне і домагається величезна більшість людства. Це утопія, яку намагалися і намагаються здійснити найкращі уми людства всіх часів. Це утопія, яку плянує зробити дійсністю Світовий Парлямент — Організація Об'єднаних Націй. Тому наше місце є у рядах тих, які змагаються за таку «утопію». І якщо до нашої **віри** в цю «свободарну» утопію, вживаючи терміну Ореста Зибачинського додамо наш чин, наше «апостольство», нашу «одержимість» і нашу готовість на найвищу жертву — утопія стане реальністю, стане дійсністю.

Після рефератів і дискусії, одноголосно прийнято таку назву для нової організації охорони прав людини: **Світова Організація за Свободу (СОС).** На цій же Конференції вибрано на президента Екзекутиви нової Організації д-ра Дениса Квітковського. Почесним головою СОС обрано проф. д-р Е. А. Ґарсію, а головою дорадчої ради сен. д-ра Павла Юзика.

Канадійська преса занотувала постання нової організації охорони прав людини. Українська преса помістила комунікат з конференції.

Кореспондент канадійського щоденника «Торонто Стар» у числі від 6 жовтня писав м. ін.: «Об'єднані Нації повинні прийняти зобов'язуючу постанову, яка давала б право її членам-урядам стосувати тиск на ті нації (держави), які заперечували б, і відмовляли (своїм громадянам) людські права — сказав вчора ввечері арґентінський експерт. Кореспондент далі цитує проф. Ґарсію, що, мовляв, українці під советським режимом є одним із прикладів ламання людських прав. Ґарсія сказав, писав дальше згаданий кореспондент, що Загальна Деклярація Прав Людини причинилася вже до деякого проґресу в пошануванні прав людини, «але боротьба ще не закінчена, бо більше як один мільярд людських істот у т. зв. цивілізованих кра-

їнах все ще не має свободи користуватися щастям, і вони живуть як невільники».

Після Конференції в Торонто, СОС розпочала розбудовувати свою організаційну структуру, та рівночасно зробила перші кроки в своїй діяльності.

Найкритичніший момент у праці СОС — це брак відповідних фондів. До чужих за грішми не підемо, а свої — дають чужим. Ще не вспіла, напр., застигнути фарба на газетах, які повідомляли про створення «Комітету Діфенбейкера, як Український Народний Союз асигнував на працю цього комітету п'ять тисяч долярів. На СОС дотепер ніхто з наших організацій, чи приватних осіб, — не дав ані цента. СОС, щоправда, не звертався ще за дотаціями чи пожертвами, але не звертався за ними і «Комітет Діфенбейкера»... Але його негайно «визнали» К і УККА і відкрили для нього свої серця і свої гаманці. Ми удостоїлися публікації власних комунікатів і... неґативної критики у деякій українській пресі. СОС існує і діє завдяки праці і жертвенності кількох осіб. Але є в пляні запросити до співпраці і до складання пожертв ширші кола нашого громадянства.

Такої допомоги і піддержки потребуватиме СОС особливо тому, що її Екзекутива якраз приготовляє до друку Проєкт Міжнародного Договору про Охорону Людських Прав (на основі проєкту проф. д-ра Е. А. Ґарсії), який буде розісланий усім урядам держав - членам ООН та міжнароднім організаціям, які займаються проблемою людських прав.

З ДОКУМЕНТІВ ЧАСУ

Дорогі Друзі! *)

Це для мене рівночасно приємність і привілей бути тут сьогодні з вами і мати змогу говорити про права людини та про те, як здійснити їх і забезпечити, щоб були вони респектовані у всьому світі.

Як ви знаєте, Деклярація Незалежности З'єдинених Стейтів Америки святочно визнала основні права людини на життя і на щастя. Пізніше, Французька Революція проголосила подібні засади, як права кожної людини і кожного громадянина.

Від того часу ці принципи були включені в усі Конституції цивілізованих націй. Але не всі з них установили вистачальні внутрішні закони, які берегли б ці принципи належно.

І в тому причина, чому змагання людства залишилося так драматичним і перманентним. На щастя, після того, як Генеральна Асамблея Об'єднаних Націй прийняла 10 грудня 1948 року Деклярацію Прав Людини ми можемо сказати, що деякий поступ є очевидний.

Але боротьба ще не закінчена, бо більше як мільярд людей у так званих цивілізованих країнах не має можливости шукати щастя, і вони живуть як невільники.

Великим здобутком модерної політичної науки є принцип самовизначен-

---

**) Звернення д-ра Едуарда Авґуста Ґарсії, Професора Міжнародного Права, бувшого Амбасадора Арґентіни до Організації Американських Держав та Голови її Ради (1957-58), виголошене в Торонто, Канада, дня 5 жовтня 1972 на основуючих Зборах Світової Організації за Свободу.*

ня народів: бути незалежним й правити собою свобідно.

Цей принцип проголосили всі модерні конституції і всі уряди. Але, як це ви знаєте, не всі уряди респектують його. Навпаки, ми маємо кожноденно очевидні докази, що багато урядів свідомо порушують людські права й засаду самовизначення.

Що можемо зробити ми, щоб змінити це положення? Я переконаний, що людство не сміє зложити зброю і перестати боротися, але навпаки, воно мусить поробити нові заходи, щоб забезпечити ці принципи.

Багато років тому, Абрагам Лінколн, у свому зверненні до Конґресу, сказав: «Догми спокійного минулого не є задовільні для бурхливої сучасности. Ми мусимо думати по-новому, ми мусимо діяти по-новому, ми мусимо визволитися (з полону минулого способу думання)».

Ці слова не стратили свого значення. Вони й далі живі, вимагають від нас ясного, глибокого і кращого розуміння життя.

Як доповідач на цьому Конґресі, я відчуваю потребу обмінятися з вами ідеями і думками про положення у світі.

Вір'ячи у взаєморозуміння, я ще перед приїздом до Канади був певний, що цей Конґрес виконає велике діло. Ми потребуємо зброї, щоб всі, які люблять свободу, могли вживати її в обороні людських прав.

Коли застановляємося над світовим положенням, глибокий сум наповнює наші серця: війни, релігійна боротьба, бомбардування, викрадання людей, зловживання наркотиками, переслідування за політичні ідеї, — це його основна характеристика.

Майже всі ви, мої українські приятелі, були примушені залишити вашу улюблену країну, щоб рятувати ваше життя, збудувати новий притулок для ваших родин, здалека від терирористичного режиму, який гнобить сьогодні Україну.

Застановляючися над усіма тими умовинами, я пробуватиму вияснити звичайними словами ті заходи, які я уважаю практичними і доцільними для оборони людських прав.

В 1949-му році, коли я прибув перший раз до ЗСА, щоб узяти участь у VI-ій Міжамериканській Адвокатській Конференції в Дітройті, я подав проєкт Міжнародного Договору про Охорону Прав Людини. Проєкт був схвалений Генеральною Асамблеєю Конференції і поданий на розгляд, як офіційний документ, Комісії Прав Людини Об'єднаних Націй.

Я висунув тоді тезу, що, хоч деякі країни прийняли законні міри, щоб забезпечити свободу, інші не прийняли ніяких мір у цьому напрямі і не мають наміру цього зробити. Мільйони людей, які живуть в тих країнах, використовуються урядом, котрий вдержується при владі силою, терором і абсолютною забороною критикувати його діла. Ці люди є дійсними невільниками.

Таке величезне завдання не може бути виконане без загальної згоди всіх Делеґацій, акредитованих при Об'єднаних Націях, яку то згоду можна осягнути тільки шляхом переконування. Першим кроком у цьому напрямі мусить бути передання Генеральній Асамблеї проєкту загальної Конвенції про Охорону Прав Людини, згідного з Загальною Деклярацією з 10 грудня 1948 р., явною і прилюдною процедурою.

Чому не спробувати створити й установити Загальну Конвенцію для постійної охорони людських прав?

Я думаю, що спроба є гідна уваги і її треба зробити. Тоталітарні країни,

такі як Совєтський Союз і його сателіти, цілком певно відмовляться піддержувати такий проєкт, але решта людства буде з нами, і поневолені нації на кінець осягнуть своє визволення.

Проблема мусить бути поділена на три частини:

Перше: Як охороняти права людини в усьому світі.

Друге: Як запевнити й зберегти право на самовизначення народів.

Третє: Організація Міжнародного Комітету для охорони прав людини і для здійснення принципу самовизначення народів.

I. Охорона Прав Людини (Проєкт Міжнародньої Конвенції)

Стаття 1. Держави, які підпишуть цю Конвенцію, зобов'язуються визнати на їх території права людини, які докладно визначені в Загальній Декларації, пийнятій Генеральною Асамблеєю Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року.

Стаття 2. Кожний громадянин держави, що підписала цей договір, якщо довідається, що в будь-якій іншій державі, яка підписала або й не підписала цей договір, мешканцям тієї країни відмовляється прав, передбачених у цьому договорі, й охорона таких прав не є достаточно забезпечена внутрішнім законом або судами або іншими публічними органами. має право внести скаргу за таке нарушення договору до Міжнародного Суду Справедливости та домагатися й одержати судове рішення у тій справі.

Стаття 3. Судовий вирок, одержаний у справі, згаданій у попередній статті, буде зобов'язуючим для всіх країндержав, що підписали цей договір, і пошкодована особа або країна, права якої були порушені може покликатися на цей судовий вирок. Якщо вирок відноситься до країни-держави, яка не підписала цього договору, такий вирок матиме тільки вартість моральної санкції перед цивілізованою спільнотою аж до того часу, поки не найдуться засоби зробити такий вирок ефективним.

II. Самовизначення Народів

Стаття 1. Всі групи народів або етнічних чи релігійних спільнот, які говорять тією самою мовою і живуть або жили багато років на одній території, або ті спільноти, які хочуть жити окремо й самостійно правити собою, можуть свобідно проголосити себе як самостійні і суверенні держави, з правами й відповідальностями визнаними Міжнароднім Правом.

Стаття 2. Ніяка інша держава або уряд не мають права ставити перешкоди самовизначенню такої спільноти.

Стаття 3. Держави, які підписали цей договір, зобов'язуються визнавати право свого народу вибирати періодично різні публічні уряди тайним голосуванням.

Стаття 4. Кожна держава, яка не ратифікуватиме цього договору уважатиметься і трактуватиметься як ворог людської раси.

III. Міжнародній Комітет для Охорони Прав Людини і для Збереження Права на Самовизначення Народів

Конференція для Здійснення Прав Людини. яка відбулася в місті Торонто. Канада. дня 5 жовтня 1972 року, **ухвалює:**

Стаття 1. Заснувати й зорганізувати Міжнародній Комітет під назвою **Світова Організація за Свободу** з метою охороняти і зберігати права людини і право на самовизначення народів в усьому світі.

Стаття 2. Осідок цього Комітету є у місті Дітройт, Мішіген, ЗСА, і він має право засновувати місцеві секції у кожній країні і в більших містах.

Стаття 3. Комітет складається з

президента, двох заступників президента, генерального секретаря і двох помічників секретаря, скарбника і двох помічників скарбника, й одного представника на кожну країну або спільноту, яка є під панування тоталітарного режиму.

Стаття 4. Члени першого Комітету будуть вибрані цією Конференцією на три роки, а наступні Комітети будуть завжди вибирані також на три роки попереднім Комітетом.

Стаття 5. Основним Завданням Комітету буде відвідувати Делеґації до Об'єднаних Націй й намагатися одержати їх піддержку в справі ратифікації цього договору; тимчасом Комітет буде публічно нап'ятновувати кожне ламання прав людини або права на самовизначення народів.

Стаття 6. Кожних три роки Комітет скликатиме Міжнародню Конференцію з метою інформувати про пророблену працю, про осяги і про майбутню діяльність.

Дорогі Друзі!

Я прийшов з далекої країни, щоб бути з вами та щоб запропонувати вам мою співпрацю.

Ми мусимо тяжко боротися, щоб здобути загальну пошану для прав людини і для права на самовизначення народів.

Хай Бог благословить це чудове завдання і допоможе нам перетворити наші надії у дійсність, скоро і в усьому світі.

Я є, і завжди буду з вами, у цьому зусиллі.

Д-р Е. А. Ґарсія
(Переклад з англійської мови)

ІДЕОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УНРУХУ

(Є. К.) Сьогодні більше ніж колинебудь дотепер, ідеологічні питання набирають значення і ваги та впливають на дію людини й народів. Але ідеологія, як і саме життя, не стоїть на одному місці непорушно. І вона розвивається і достосовується до духових течій у світі та великих перемін і зламів у способі думання людини.

VII-ий Великий Збір Українських Націоналістів (1973 р.) дав глибоку й детальну аналізу положення у світі, особливо в духовій ділянці, та виразно зафіксував неясні ще для декого основні ствердження щодо ідеології УН-Руху. На жаль, ці справи не були в нас достатньо розповсюджені й подані до відома нашого членства та загалу нашої громади. Подаємо тому тут деякі важливіші ствердження, як вибір з V-ої частини («Український Націоналізм») матеріялів VII-го ВЗУН, що вийшли у в-ві «Смолоскип» під загальною назвою: «Україна — спільне добро всіх її громадян».

***

Під націоналізмом розуміємо свідоме чи підсвідоме прагнення нації до самовиявлення і повного розвитку її духових і фізичних властивостей. Це прагнення виявляється у національній свідомості і патріотизмі, у національно-визвольному русі (коли нація поневолена), у політичній думці, в культурі й економіці, у державному будівництві та в усіх проявах збірного життя.

Націоналізм є не лише ідеологією, але й чинною настановою людини в житті.

Нація, як цілість, як збірна особистість, є творцем певних суспільних відносин та духовних вартостей. На-

ція стоїть в історії як явище універсальне, явище первинного порядку. В розумінні українського націоналізму нація означає не тільки державну окремішність, але й окремішність етнічну й історично-соціяльну.

Український націоналізм, як ідеологія Організації Українських Націоналістів, як система українського визвольного руху і як світогляд, не є абстрактною доктриною того чи іншого теоретика чи філософа, а кожночасною синтезою української політичної думки, духовно-культурних надбань і вкладу багатьох творчих індивідуальностей минулого і сучасного, здобутих і перевірених у процесі історичного буття нації, в боротьбі українського народу за його національне буття і свободу.

Український націоналізм ставить перед собою історичне завдання вибороти для України такий суспільний і державний лад, при якому кожна людська особистість, визволена від економічного, соціяльного і національного поневолення й упослідження — зможе розвиватися як суцільна індивідуальність.

Націоналістичні визвольні рухи націй, які змагаються за повалення імперій і за визволення поневолених і залежних народів з-під панування націй-загарбників — є найпоступовішими світоглядово-політичними рухами сучасної доби.

Пропаґований принцип підпорядкування національних інтересів — інтернаціональним на практиці зводиться до звичайного колоніяльного поневолення і гноблення малих народів великими.

Матірня ОУН: визнає, що в ідеологію українського націоналізму треба вносити зміни, яких вимагає саме життя та досвід революційно - політичної дії останніх десятиріч; відкидає, як фінансову залежність від чужих державних чинників, так і якийнебудь опортунізм супроти існуючого режиму на Україні та вважає, що завданням УНРуху — видвигати та обстоювати максимальні домагання народу: ідеали повної суверенности і соборности України. Як у своїй програмі державного будівництва, так і в політично - громадському житті на чужині, ОУН стоїть на засадах демократичного ладу, політичного плюралізму та правопорядку, основаного на пошані до прав людини і меншостей. Таким чином ідеологія Українського Націоналістичного Руху йде вперед, відбиває в собі всі найновіші здобутки й досягнення та зеднує їх в одне ціле з прагненнями й потребами нації.

У сучасній ситуації було б небезпечним переймати усі висновки, схвалені раніше, оскільки різні нові прояви життя не могли бути враховані раніше. Ідеологія українського націоналізму не може розглядатися ізольовано від ідеологічних рухів сучасного людства.

Кермуючись досвідом минулого і сучасного український націоналізм: відкидає ідеологічний догматизм, який базується на претенсії посідання абсолютної й виключної політичної істини, на претенсії непомильности, які не лише паралізують творчу ініціятиву, але й неухильно ведуть до тоталітаризму й застосування терору супроти критиків та опонентів у лоні власної національної спільноти; протиставиться угодівській політиці тих середовищ, які достосовуються до політичного ладу в УРСР і панівного режиму в ній.

Лише націоналістичні рухи і національно-визвольні війни поневолених народів можуть повернути народам світу свободу, суверенність, гідність, міжнародній солідаризм і справжній мир.

Процеси й течії, які відбуваються в

Україні, не мають нічого спільного з наміром реставрації минулого. Нові сили руху опору в Україні мають змогу шукати і творити таке своє майбутнє, яке виростає і розвиватиметься не з догм і теорій, не з абстрактних філософських розважань, а з потреб людини і нації, і служить добру різнонаціонального населення України.

Полишаючи історії державний устрій доби УНР і відкидаючи накинутий лад російсько-комуністичним режимом, український націоналізм не бере собі за приклад принципів капіталістичних систем, він змагатиме знайти синтезу нового ладу, який відповідав би інтересам населення України та різних її верств.

Політиці поневолення націй і людини, український націоналізм протиставить принцип рівноправности суверенних національних держав, народоправ'я і міжнародній солідаризм.

Націоналізм в нашу добу залишається далі актуальною і притягаючою силою, хоч його треба постійно збагачувати, враховуючи надбання інших рухів і життєві процеси останніх років. У сучасній добі ідеї націоналізму починають переважати над ідеями комунізму, тому якраз націоналізм, а не комунізм дасть зміст життя для нових ґенерацій людства.

Український націоналізм стверджує, що клич ОУН: — «Свобода народам! Гідність людині!» — залишається і дальше найбільш актуальним кличем для всіх поневолених народів в боротьбі за їхнє визволення.

Боротьбу за самостійну українську державу український націоналізм веде під кличем: **«Україна — спільне добро всіх її громадян!»** і закликає до цієї боротьби всі національні меншості в Україні.

В. Моляко

ОСНОВИ ТВОРЧОСТИ

Коли мова про творчість, то насамперед підкреслюють оригінальність, новизну у діяльності, відмінність від створеного раніше, вже відомого. Ми не називаємо творчістю той науковий процес, який просто повторює відомий принцип, перевіряє фізичну чи хемічну закономірність; так само ми не вважаємо творцем художника - копіїста, як би майстерно він не відтворював картин інших художників.

Отже, одна з основних ознак творчости — це потяг до оригінального, нового, своєрідний протест проти звичного. Навіть у вже відомому, тисячі разів баченому, творча особа знайде якусь нову риску, ознаку, властивість.

Не будемо аналізувати клясичний приклад, як то яблуко, що впало з яблуні, нібито допомогло Ньютонові відкрити закон земного тяжіння, хоча приклад цей досить таки красномовний. Кожен вчений, зрештою, найчастіше має справу зі звичайними речами, відомими багатьом давно і добре. Але, коли після багатьоох експериментів, він відкриває нову властивість, то це свідчить саме про те, що знайдено нову рису, на яку раніше не звертали уваги, не помічали її.

Слід сказати й про іншу важливу ознаку творчости: високий рівень знання, вміння аналізувати явища, порівнювати їх. Самого сприймання, хоч яким тривалим воно не було б, замало; самого потягу до нового, оригі-

нального теж не досить, якщо немає відповідного ґрунту, загального і професійного підготовлення, а також наполегливости в роботі.

Часто можна почути, що якесь відкриття зроблено випадково, в результаті щасливого здогаду. Та годі сподіватися на випадок: він, як про це свідчить статистика, допомагає лише тим, хто цього заслуговує. Натхнення не відвідує ледачих, казав Чайковський, а Едісон, як відомо, означив ґенія як 99 відсотків наполегливої праці і лише 1 відсоток таланту.

Робота творчої особи пов'язана з діялектичним поєднанням протилежного. З одного боку, вона робить не так, як інші, намагається створити щось нове, а з другого боку — порівнює, шукає аналогії, переносить у свою конкретну роботу відомі принципи.

Легко зрозуміти, що такий підхід до явищ не можна поєднати з інертною старанністю і готовістю бездумно виконувати будь-які чужі доручення. Саме тому творча особа рідко коли приносить спокій, зрівноваженість у те середовище, де працює. Навпаки, часто творчий працівник сперечається, дискутує. (Очевидно, автор не може покликатися тут на приклад В. Мороза, чи І. Дзюби, сподіваючись, що читач не буде бездумно читати статтю. — Складач). Буває, що він взагалі не визнає ніяких авторитетів, не погоджується з думкою більшости.

Крім загальних ознак, що ми їх відзначили, є цілий ряд особливих, які важливі саме в науковій творчості. Це, наприклад, вміння мислити формулами та символами (зокрема математичними), винахідливість, здатність правильно оцінювати явища і легко переходити кордони аксіом та загальновизначених законів, інтуїція, здоровий скептицизм, вміння складати структури з елементів тощо. Сюди слід віднести й здібності та розвинене на їх ґрунті вміння проводити аналогії, комбінувати, співробітничати в колективі.

На шляху творчости буває чимало різних перешкод, подолати які іноді важче, ніж щось створити. Ці бар'єри можна умовно поділити на індивідуальні та колективні. Перші — це слабка воля, лінощі, невпевненість в собі, невимогливість до своєї праці, несистематичність у роботі, обмеженість інтересів тощо. До другої групи можна віднести, зокрема, відсутність психологічного споріднення членів колективу, творчого клімату в середовищі. Неоднакове сприймання, мислення, емоційність, несхожість деяких рис характеру — можуть привести до конфліктів між працівниками, викликати непорозуміння між ними або навіть унеможливити спільну роботу. Те саме стосується і поняття творчого клімату: наявність у здоровому середовищі навіть однієї особи, яка відзначається заздрістю, поверховністю, схильністю до сварок, неповагою до інших, — часто не тільки знижує можливості роботи цілої групи, а й зовсім розвалює її. Особливо небезпечно, коли подібні риси має керівник. Не слід забувати і про простіші, але не менш важливі умови праці. Ми посміхаємось, коли читаємо, що Кантові не давав працювати півень, що голосно співав на подвір'ї... Заважати може не тільки півень, а навіть — риби у акваріюмі.

***

Можна дати кілька особливих порад, щось на зразок своєрідних вправ для розвитку та стимулювання творчого мислення:

1. Насамперед чітко усвідоміть собі проблему, завдання, що стоїть перед вами, сформулюйте його словами;

2. Призбируйте ідеї, асоціяції, всю

можливу інформацію, яка стосується вашого завдання; загальмувавши критичне аналізування, запишсуйте все, що прочитаєте в літературі, що раптово вирине у вашій свідомості; радьтеся з товаришами, занотовуючи їхні думки, і поради теж;

3 Підвищуйте свою зацікавленість у розв'язанні проблеми;

4. Проводьте сміливі аналогії, порівняння, протиставлення, комбінуйте; тут теж необов'язкова сувора критичність: сміливо шукайте «випадкових» поєднань елементів; якщо на добавок до цих порад ви скористаєтесь відомими рекомендаціями щодо режиму праці, відпочинку, сну, — то неодмінно матимете всі підстави чекати успіху.

(«Наука і суспільство», ч. 6, 1972. Скорочено.)

Очевидно, висловлені в цій статті міркування — стосуються не тільки творчости в сфері науковій. Рекомендуємо її уважно прочитати кожному працівникові на ниві суспільно-громадської, організаційної чи й духової діяльности на благо нашої організованої національної спільноти.

Редакція

Голоси американської преси

КОМЕНТАР

В понеділок, 23 квітня 1973 р. Леонід Брежнєв прийняв у Кремлі на приватній довгій (3 год. і 45 хвилин!) авдієнції сімох американських сенаторів, членів Торговельного Комітету Сенату. Після авдієнції, в якій сенатори порушили теж і справу високих оплат для жидів за дозвіл еміґрувати з СССР, сенатори були захоплені й зворушені чаром Брежнєва. Кореспондент Нью Йорк Таймс-у у Москві, Гедрік Смит, пише: Сенатори були вражені наявною відвертістю і щиросердечністю цієї людини. Він сказав кілька жартів. Він знав добре своє діло... І він уділив їм багато свого часу, що сенатори оцінили, як особливу увагу до них.

Один сенатор сказав після авдієнції, що Брежнєв «міг би бути успішним політиком всюди, під кожною системою». Сенатор Ґлен Біл, з Меріленду, сказав дослівно: «Президент Ніксон міг би вчитися у Брежнєва, як вдержувати добрі взаємини з Конґресом»...

В справі жидів, за долю яких упоминалися американські сенатори, Брежнєв «у примирливому настрої» сказав їм, що цю оплату за дозвіл на виїзд жидів з високою освітою «суспендовано» минулого серпня...

Таку радісну вістку про «чар» і «політичну мудрість» Брежнєва передавано по цілому світі, а особливо в Америці, усіми засобами комунікації.

Можна подивляти наївність американських сенаторів, можна обурюватися, чому ті сенатори бачили тільки кривди жидів у СССР, не знаючи чи іґноруючи мільйони не-жидів, які сидять по тюрмах, караються на засланнях чи в психіятричних лікарнях, або змушені мовчати стероризовані диктатурою Брежнєва і кремлівських деспотів. Але обурення багато не поможе. Ми мусимо усвідомити собі, що це **початок нового курсу американської закордонної політики у відношенні до Москви.** І з цього факту мусять зробити відповідні висновки й українські політики на еміґрації у своїх зовнішньо - політичних калькуляціях. Не

здаючи наших позицій, не зрікаючись нашої основної мети — визволення української нації з-під чужого панування, — мусимо брати до уваги нові політичні настрої, нові політичні потягнення, нові «доктрини», нові намагання «переорганізувати» світ і створити «новий лад». Обставини примусять нас, мабуть, навчитися плисти проти течії.

Нам здається також, що в цих непевних і змінливих часах було б вказаним, щоб і жиди включилися в ряди тих, що вірять у **неподільність свободи** і що борються за неї. Арогантність московської потуги й запах арабської нафти можуть ще раз — і то в короткому часі! — змінити курс американської закордонної політики.

ПО СТОРІНКАХ «РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ПРЕСИ»

«Комуніст України» (ч. 5, травень 1973) присвячує ціле число 24-му З'їздові КПСС, а особливо промові Брежнєва «Про 50 річчя Союзу Радянських Соціалістичних Республік». В передовій статті п. н.: «Виховувати переконаних інтернаціоналістів» вже перші рядки прозраджують, що це таке «переконаний інтернаціоналізм»: «непохитний союз **з російським** та іншими народами став надійною гарантією соціального і національного розвитку українського народу, священним законом нашого життя».

Пишучи про постійне «зростання значення інтернаціонального фактора», автор приходить до висновку, що «при цьому розширюється зміст інтернаціонального в національному». Автор передової не пояснює тільки, чому одна нація мусить поневолювати іншу націю, щоб здійснити ідею «соціалістичного чи пролетарського інтернаціоналізму»? Бо балачки про «братання народів» в СССР вже нікого не переконують.

І хоч у советській пресі, а навіть у згаданій промові Брежнєва говориться, що «національне питання розв'язане повністю, розв'язане остаточно і безповоротно», то це тільки опіюм для наївних, бо в цій же статті, де цитуються слова Брежнєва про «остаточне» розв'язання національного питання в СССР, читаємо таке: «За роки радянської влади націоналізм у нашій країні втратив класово-соціальну базу, однак це не означає, що націоналістичні погляди не збереглися в окремої частини людей... Значної шкоди інтернаціональному вихованню трудящих, зміцненню міжнаціонального братерства завдають відхід від марксистсько-ленінських, класових критеріїв у відображенні подій історичного минулого, ідеалізація патріархальних звичаїв і традицій старовини, консервативне ставлення до нового, перебільшення ролі **національно - специфічного** (!) на шкоду розвитку і впровадження загально - радянських норм та принципів життя, що мали місце у деяких книгах та статтях і своєчасно не одержували належної, принципової оцінки».

Іншими словами: ідеалізувати можна тільки Леніна і російське минуле.

Виходить, що хоч національне питання розв'язане «остаточно» в московській СССР, то «мара націоналізму» і далі ходить там і не дає спати московським об'єднувателям... Найтяжчим ворогом «інтернаціонального соціялізму» (читай: русифікації!) в Україні є і далі «український буржуазний націоналізм». «У ворожому, анти-

комуністичному хорі з особливою люттю звучать голоси українських буржуазних націоналістів, які намагаються затьмарити велику правду про Радянський Союз», читаємо там.

«Націоналістичні пережитки — явище надзвичайно живуче, яке тримається в психології людей...» і ці «пережитки націоналізму **гальмують (!)** дальший розквіт і зближення соціалістичних націй. Носіями їх є незначна кількість людей, але недооцінка небезпеки проявів націоналізму може завдати шкоди комуністичному вихованню».

А це означає, що Брежнєв говорив неправду, коли казав, що «національне питання... розв'язане повністю, розв'язане остаточно і безповоротно».

«Літературна Україна» (ч. 42, 1 червня 1973 р.) пише, що на цьогорічній «традиційній вже теоретичній конференції з питань марксистсько - ленінського вчення» виголошено десять промов на тему «Пролетарський інтернаціоналізм — основа комуністичного виховання». Конференція будувала свої «теоретичні» міркування «марксистсько - ленінського вчення» на «ґрунтовному вивченні письменниками доповіді генерального секретаря ЦК КПРС, Л. І. Брежнєва «Про 50-річчя Союзу Радянських Соціалістичних Республік».

«Літературна Україна» друкує доповідь Івана Цюпи, яку він виголосив на тій «теоретичній конференції». Виступаючи проти «культури Пуришкевичів» на Україні в особах Терещенка, Харитоненка, Грушевського..., «які проповідували якусь **особливість України...** і хотіли самі, **без сторонніх** панів іноземців здирати зі свого брата -гречкосія по три шкури», Іван Цюпа декларує: «Українському трудовому народові ніколи не була властива **відчуженість.** Ми росли з братами-росіянами і білорусами з одного древа — Київської Русі... Інтернаціональне стало для нас законом життя»... Але: «Союз наш великий, багатомовний. На шляху нашого зближення **важливу роль відіграє російська мова,** яку радянські люди **обрали (!)** засобом міжнаціонального спілкування... Давно відомо, з якою повагою ставилися до російської мови... аТрас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Павло Грабовський, Михайло Коцюбинський»... (Всі підкреслення Редакції С. У.).

І дійсно: Ми завжди ставилися з повагою не тільки до російської, але й до французької, німецької, чи англійської мов, але ані Шевченко, ані Франко, ані Леся Українка не «обрали» російську мову «засобом міжнаціонального спілкування»... Про те знає, але не говорить Іван Цюпа. Тому його «теоретична доповідь» — брехнею підшита й має за мету приспати українську національну чуйність до русифікаційної політики Москви супроти України. Завданням нашої великої еміґрації є викривати цю брехливу й облудну «теорію» Москви про «пролетарський інтернаціоналізм» і про російську мову, як про мову «міжнаціонального спілкування».

З утратою рідної мови втрачається незглибимий світ підсвідомости, все національне психологічно-духовне підґрунтя, всі підземні води й «таємниці» великої колективної душі, колективного досвіду народу.

Іван Дзюба: Інтернаціоналізм чи русифікація.

Русифікація — під Новою Назвою

РАДЯНСЬКИЙ НАРОД — НОВА ІСТОРИЧНА СПІЛЬНІСТЬ ЛЮДЕЙ

ВІД РЕДАКЦІЇ: В «Самостійній Україні» за березень-квітень 1973 р. ми звернули увагу наших читачів на посилену русифікацію України під формою творення фіктивного «радянського народу». Цей новий по формі русифікаційний курс має за своє джерело XXIV з'їзд Комуністичної Партії Совєтського Союзу (КПСС) і особливо доповідь генерального секретаря ЦК КПСС Л. І. Брежнєва «Про 50-річчя Союзу Совєтських Соціялістичних Республік». Цей рік стоїть у цілості під знаком «історичної доповіді» Брежнєва. Для кращого ознайомлення наших читачів з цією «новою історичною дійсністю» — «радянський народ» — ми передруковуємо, з незначними скороченнями, статтю В. М. Гончарової з журналу «Філософська Думка» за березень-квітень 1972 р. п. н. «Радянський народ — нова історична спільність людей». Стаття Гончарової — клясичний приклад — «марксистсько ленінської діялектики», або звичайної забріханости й «філософської» еквілібристики.

В наступних числах нашого журналу ми займемо становище до цієї забріханої «нової історичної дійсності людей — радянського народу».

Друкуємо статтю Гончарової майже в цілості в метою запізнати ширші кола нашої громади з цією «дійсністю» та з апелем до наших політичних науковців і діячів піддати висловлені думки об'єктивній критиці. Сторінки нашого журналу будуть відкриті для серіозних. об'єктивних міркувань на тему «радянський народ». Правопис оригіналу.

***

У цьому році народи нашої багатонаціональної Вітчизни відзначають 50-річчя Союзу Радянських Соціалістичних Рeспублік. В історії нашої країни утворення СРСР за своїм політичним значенням і соціально - економічними наслідками відіграє величезну роль. З історією утворення і функціонування союзної соціалістичної держави і докорінною перебудовою суспільства на соціалістичних началах в одній з найбільш багатонаціональних країн світу нерозривно пов'язана історія виникнення і розвитку нової історичної спільності людей — радянського народу.

Революційні перетворення, пов'язані з побудовою соціалізму успіхами комуністичного будівництва, викликали до життя якісно нові соціальні явища і процеси. Внаслідок докорінної зміни класових національних відносин виникла нова широка соціальна інтернаціональна спільність — радянський народ. Втілюючи монолітну єдність членів соціалістичного суспільства, радянський народ об'єднує представників робітничого класу, колгоспного селянства, усіх соціальних груп усіх націй і народностей СРСР. Це складне й широке утворення, що тісно пов'язане з різними соціальними спільностями, неоднаковими за чисельністю і характером відносин. Найважливіша роль в його утворенні і функціонуванні належить класам і націям. Радянський народ не відміняє жодної з цих спільностей, але разом з тим і не зводиться до них. Як якісно нове явище він характеризується специфічними, властивими саме йому рисами. Класи й нації об'єднуються в ньому в складну інтегративну систему. Спільність радянського народу, зокрема, існує одночасно й поряд з національними спільностями типу соціалістичних націй, зумовлюючи одночасну належність трудящих СРСР до двох широких, інтегративних за характером спільностей...

Методологічними настановами щодо аналізу сучасного розвитку радянського суспільства і його перспектив

озброює дослідників XXIV з'їзд КПРС. На з'їзді було узагальнено особливості нинішнього етапу розвитку нашого суспільства, етапу, що характеризується побудовою і успішним функціонуванням в СРСР уперше в історії розвиненого соціалістичного суспільства...

Суспільство, як відомо, є складною полісистемою, що характеризується різними планами і аспектами, в якій відбуваються соціальні процеси неоднакової якості, значення, рівня — виробничо-трудові, класово - політичні, ідеологічні, етнічні та інші. Серед інших соціальних процесів етнічні виділяються своєю інтегральністю, тим, що спрямовані на консолідацію великих груп людей не за виробничими, політичними та іншими ознаками, а за **сумарними критеріями територіяльної,** господарсько - побутової, мовної, культурно - історичної і певної психологічної спільності, відбитих у специфічному усвідомленні кожним членом спільності своєї належності до певної групи (скажімо, національної). Певне значення в аналізі етнічного процесу має й тенденція до метисацій (антропологічного змішування) тих етнічних груп, які склалися в людей різної расової належності.

Але, звичайно, усе багатство різноякісних соціальних процесів не зводиться до етнічних. Існують, наприклад, політичні, класові, господарські, релігійні, культурні й інші спільності, які не є етнічними. Наявність різних, багатоякісних соціальних процесів, багатошарова будова суспільства потребують, щоб під час розгляду будь-якого соціального явища визначити насамперед, до якого типу воно належить і якому рівню діяльності суспільства відповідає. Це має принципове значення, коли аналізуємо таку інтернаціональну спільність, як «радянський народ».

Відомо, що термін «народ» вживається у двоякому значенні: 1) як синонім слова «нація» (скажімо, у висловах «російський народ», «український народ», «французький народ» та ін.); 2) у власному розумінні, для позначення трудящих. Безперечно, що категорія «радянський народ» подається не у тому ж розумінні, що й поняття «російський народ» або «французький народ». Вона характеризує трудящих СРСР незалежно від їхньої національної належності. Категорія «радянський народ» позначає не стільки спільність мови або етнічного складу, скільки єдність трудящих СРСР незалежно від усіх їхніх відмінностей за особливостями побуту, психічного складу, культури тощо, тобто єдність інтернаціонального гатунку. Але «інтернаціональне» характеризує не тільки відносини між націями, а й насамперед відносини між трудящими різних націй. «Інтернаціонльне» — продукт міжнародної діяльності робітничого класу і тому є соціально - класовим процесом насамперед. Щоправда, враховуючи, що в країнах соціалізму робітничий клас і його партії керують націями, відносини між останніми обов'язково підпорядковуються принципам інтернаціоналізму.

Ось чому, аналізуючи категорію «радянський народ» як інтернаціональну спільність, чимало дослідників розглядає її як єдність соціалістичних націй СРСР, як багатонаціональну спільність. Це правильно, якщо не забувати того, що багатонаціональність є історично зумовленою формою і не вичерпує такої історичної спільності, як радянський народ. Якщо ж ставити багатонаціональність на перший план, то вона посяде місце причини виникнен-

ня радянського народу, основи його появи.

З огляду на основу, причину, базис виникнення радянський народ виступає як результат практичного здійснення класової солідарності пролетаріату і керованого ним селянства усіх націй Росії, наслідком найпослідовнішого застосування лозунгу «Пролетарі усіх країн, єднайтеся!» щодо пролетарських мас усіх національних районів Росії.

Одним із чинників, що сприяв появі цієї спільності, була та обставина, що пролетаріат країни був багатонаціональним. Це ж позначилося і на тому, що класова солідарність країни Рад оформилась у такій спільності народних мас, яка набрала багатонаціональної форми. Радянський народ, отже, є багатонаціональним за формою, а не за його внутрішньою природою.

Соціальні процеси, що привели до виникнення спільності радянського народу, протекали під керівництвом Комуністичної партії, яка у своїй політиці згуртування усіх націй Росії виходила із завдань класової боротьби і класової солідарності у цій боротьбі. В. І. Ленін неоднаразово підкреслював, що «при всякому дійсно серйозному і глибокому політичному питанні групування йде по класах, а не по націях». Ось чому, відзначає В. І. Ленін, пролетаріат «найвище цінує і ставить союз пролетарів усіх націй, оцінюючи під кутом зору класової боротьби робітників усяку національну вимогу...».

З позиції В. І. Леніна партія має відстоювати «не тільки зближення націй, але злиття робітників усіх національностей даної держави в єдиних пролетарських організаціях». Для В. І. Леніна процес злиття націй у комуністичному майбутньому — це продукт злиття пролетарів, трудящих усіх націй тепер. Саме злиття трудящих в єдиних пролетарських організаціях і є праобразом і основою майбутнього злиття націй. «Ми — міжнародники, інтернаціоналісти. Ми прагнемо до тісного об'єднання і повного злиття робітників і селян всіх націй світу...». Злиття робітників і селян усіх націй Росії в єдиній Радянській державі і означало появу нової соціально-класової спільності — радянського народу.

Лозунг міжнаціональної єдності на абстрактній, позакласовій основі як колись, так і тепер, служив і служить грунтом національного опортунізму. Ось чому з позицій боротьби проти цієї ворожої марксизмові концепції, з позицій діалектичного аналізу, кажучи про радянський народ як історичну спільність, соціально-класові закономірності маємо розглядати як механізми генезису та функціонування цієї спільності.

Як класово - соціальна категорія «радянський народ» якісно відрізняється від усіх інших соціальних спільностей типу «націй» або «громадянства» (спільності за громадянством, за належністю до однієї держави». Аналіз цієї категорії як соціально - класової спільності (солідарності) робить можливим розкрити діалектику інтернаціональних і національних процесів у радянському суспільстві. Такий аналіз дозволяє одержати також істотні методологічні настанови, щоб розрізнити і такі поняття, як «нація» і «народ». Спинимося на цьому питанні докладніше.

За соціально - класовим підходом життя нації історично зумовлюється намаганням одного класу представити усю націю, усе суспільство. І доки він історично спроможний розв'язувати прогресивні завдання, доти він виступає як провідна сила нації, він має мандат усього суспільства. Але в антагоністичному суспільстві нація є су-

перечливою спільністю. Класова боротьба точиться не лише в економічній, політичній й інших сферах, а й навколо того, кому мають належати національні цінності, від кого залежатиме доля нації.

Буржуазна нація як певна спільність людей за певними ознаками не є єдністю і співробітництвом класів, а ареною класової боротьби, де певний клас розв'язує або намагається розв'язати завдання розвитку суспільства, виходячи насамперед з власних класових інтересів.

Народ — це не характеристика суспільства загалом (яку містить категорія «нація), це не усе суспільство- а ядро суспільства, його трудова частина. Народ може бути поліетнічним або різноетнічним, бо він характеризується насамперед з виробничо-трудової і соціально - класової позицій. В досоціалістичних формаціях народ — трудящі верстви певної країни, насамперед пролетарі й трудове селянство, а також ті соціальні групи, які на певних історичних етапах спілкуються з революційними масами. На відміну від нації народ в антагоністичних суспільствах постає як певна форма співробітництва трудових класів і верств у боротьбі проти соціального і політичного гноблення, у боротьбі за краще життя. Істотна відмінність категорій «народ» і «нація» простежується також і на історії боротьби за перемогу соціалізму в нашій країні. Наприклад, у період громадянської війни багатонаціональний трудовий народ Росії підтримував Радянську владу, тимчасом як нації були розколоті на класово-ворожі табори, що зіткнулися у смертельній сутичці.

Отже, народ характеризується у плані соціально - класової єдності. Нація — не завжди, бо сфера національного життя в антагоністичних формаціях є ареною класової боротьби. В нації суспільні зв'язки характеризуються за деякими їх сумарними критеріями (економіка, побут, культура, мова і т. п.). Народ представляє суспільство лише у певному аспекті, з боку джерела походження усіх його багатств, його виробничо - трудової діяльності і соціалістичних перетворень, класової, морально - політичної єдності. Народ — це спільність, що грунтується на виробничо - трудовій діяльності і революційній, класовій боротьбі за комуністичні ідеали. І хоч за соціалізму поняття «народ» і «нація» багато в чому перехрещуються, мають спільний зміст, вони, проте, відбивають різні аспекти діяльності суспільства: нація — етнічний, народ — соціально-класовий.

Розгляд категорій «народ» і «радянський народ» як соціально - класових спільностей пояснює їх відмінність від інших історичних явищ. В історії ми подибуємо різні типи спільностей: культурні об'єднання (типу античної цивілізації), воєнно - політичні союзи, насильницьке об'єднання різних націй в одній державі (типу Австро-Угорської або Британської колоніальних імперій) і т. д. Проте державні спільності в умовах класово - антагоністичного суспільства не привели і не могли привести до утворення, скажімо, австро-угорського або британського народу, які б об'єднували гноблені нації з гноблячими. На класово- антагоністичній основі і гнобленні однієї нації іншою не могла скластися солідарність усіх націй багатонаціонального суспільства і вкрай ускладнювалася навіть солідарність трудящих пануючої і залежної нації. Тільки в умовах соціалістичного будівництва в нашій країні, в умовах ліквідації експлуататорських класів і створення суспільства, що грунтується на союзі тру-

дящих класів, могла виникнути така форма соціально - класової спільності, як радянський народ.

Оскільки класово - антагоністичне суспільство за своєю природою вороже ідеї злиття усіх трудящих в єдиній державі, далі такої форми, як спільне громадянство для усіх підданих країни воно піти не може. Навпаки, сутність радянського народу як соціально-класової спільності трудящих якісно відрізняє його і від такого явища, як просте громадянство. Радянський народ як нова історична спільність не збігається з громадянством, а лише включає його. Як нове історичне явище, радянський народ є більш глибока спільність, ніж громадянство. У цьому розумінні радянський народ виступає як форма спілкування в умовах соціалізму, що охоплює не лише відносини між націями, а й відносини між класами, соціальними групами й трудовими колективами. Така форма спілкування соціалістичного суспільства принципово не може бути стихійною. Вона політично організована в системі Радянської держави і керована Комуністичною партією...

До побудови соціалізму в нашій країні, у ході боротьби за перетворення суспільства на началах соціалізму, спільність радянського народу окреслювалася передусім рамками класової солідарності трудящих усіх націй Росії, спрямованої проти залишків експлуататорських класів. Міжнаціональні відносини входили у спільність радянського народу лише тією мірою, якою вони виключали нетрудові соціальні верстви старих буржуазних націй, якою визначали єдність робітничого класу усіх народів Росії.

Єдність радянських націй на етапі соціалістичних перетворень була, отже, формою класової солідарності їхніх трудових мас. З побудовою соціалізму, із виникненням соціалістичних націй зміст історичної спільності — радянського народу істотно збагачувався і розширювався. Ліквідація експлуататорських класів означала виникнення якісно нових історичних явищ. Нація в умовах соціалізму зближується з таким соціально - історичним явищем, як народ, бо соціалістична нація – це є народ соціалістичного суспільства. За цих умов у спільність радянського народу починають входити не лише класи, а соціальні групи, виробничо-трудові колективи, а також соціалістичні нації.

Соціалістичне розв'язання національного питання в СРСР є об'єктивною основою життєвої сили і інтернаціоналізму у відносинах між націями і народностями, які становлять єдиний радянський народ. Країна Рад постає перед світом як нездоланний політичний і державний союз вільних рівноправних республік, як чудове братерство націй, що сформувалося у процесі спільної боротьби за соціалізм.

Міжнаціональні відносини стають тепер уже не тільки формою класової солідарності у спільності радянського народу, а й її змістом. Радянський народ виступає історичною системою зближення націй. Саме цим радянський народ у фазі розвинутого соціалістичного суспільства стає якісно новою історичною спільністю. Це якісно нове явище було проаналізовано у Звітній доповіді ЦК КПРС XXIV з'їздові партії. Характеризуючи радянський народ, Л. Брежнєв відзначив: «За роки соціалістичного будівництва в нашій країні виникла нова історична спільність людей — радянський народ. У спільній праці, в боротьбі за соціалізм, у боях за його захист народилися нові, гармонійні відносини між класами і соціальними групами, наці-

ми і національностями — відносини дружби і співробітництва. Наші люди спаяні спільністю марксистсько - ленінської ідеології, високих цілей будівництва комуністичного суспільства. Цю монолітну згуртованість багатонаціональний народ демонструє своєю працею, своїм одностайним схваленням політики Комуністичної партії.

Отже, новим в історичній спільності, якою є радянський народ, є те, що це перша в історії людства спільність, яка інтегрує класи, соціальні групи, нації і народності, зближує різні прошарки усіх націй з соціального, економічного, культурного боку.

Спільність радянського народу не зводиться лише до класової солідарності трудящих, але разом з тим це не лише міжнаціональна єдність народонаселення СРСР. Це нова спільність, де на базі класової солідарності трудящих встановлено єдність радянських людей як творців соціалістичного суспільства, будівників комунізму, як виробничо - трудової сили нової соціально - економічної формації. Радянський народ — це інтернаціональна єдність трудящих, яка визначає розквіт і зближення соціалістичних націй. Ця спільність виступає історичним продуктом формування соціальної однорідності радянського суспільства.

Радянський народ — це така історична єдність, яка виступає формою переходу до майбутнього комуністичного безнаціонального суспільства. Вона визначається об'єктивною історичною тенденцією до поступового подолання форм об'єднання людей за національними ознаками. Але радянський народ не зумовлюється в принципі процесами, що ведуть до етнічної однородності усіх членів суспільства. Такі процеси здійснювалися в рамках феодального і капіталістичного суспільства. Наприклад, англійський народ як нова нація утворився внаслідок злиття кількох народностей - бриттів, кельтів, норманнів — у певне етнічне ціле. Процеси формування етнічних спільностей відбуваються тепер у так званих країнах третього світу, де цей процес було затримано з огляду на історичні причини, зокрема внаслідок вікового панування там колоніальних режимів. Але цього не спостерігається у межах радянського народу, бо ця нова історична спільність визначається законами будівництва комунізму, які ведуть до подолання національно - етнічних перепон.

Отже, існують різні аспекти розвитку соціалістичного суспільства, що реалізуються неоднаковими способами. Завдання злиття трудящих в єдиній соціально - класовій спільності здійснюється розвитком радянського народу. Завдання злиття націй розв'язується через розквіт і зближення соціалістичних націй. І оскільки інших способів розв'язання цих завдань не існує, тенденція розвитку радянського народу є такою ж необхідною і прогресивною, як і тенденція розвитку соціалістичних націй. Будь-якого вибору між цими тенденціями, так само як і їх взаємозаперечення, суперечності — не існує.

Процес злиття трудящих в соціально - класову спільність типу «радянський народ» був передумовою появи соціалістичних націй. Без класової солідарності трудящих, яка оформилася в спільноті радянського народу, соціалістичні нації не могли виникнути.

Інтернаціональне взагалі діалектично співвідносне національному і тією мірою, якою перетворюватиметься національне, перетворюватиметься й інтернаціональне в напрямі майбутньої комуністичної форми єдності народів.

Ось чому не тільки інтернаціональна спільність типу «радянський народ», а й національна спільність типу «соціалістична нація» є перехідними формами до майбутньої позанаціональної спільності людей.

Соціалістичні нації тому й є націями нового типу, що містять в собі внутрішні можливості розвитку до універсальних, загальнолюдських комуністичних спільностей. Розвиток радянського народу реалізує ці внутрішні можливості інтернаціональної спільності людей комуністичного суспільства.

Прогрес радянського народу свідчить про повний розвиток усіх внутрішніх потенцій соціалістичних націй. Адже розвиток радянського народу відбувається не всупереч тенденції розвитку соціалістичних націй, а у зв'язку з нею. Закон розвитку національних відносин за соціалізму, що виявляється у єдності двох тенденцій — розквіті і зближенні соціалістичних націй — докорінно відрізняється від характеру дії двох тенденцій у національному питанні за капіталізму.

Розгляд генезису тенденцій у національному питанні (пробудження національного життя і національних рухів, боротьба проти усякого національного гноблення — одна тенденція, розвиток і зміцнення будьяких зносин між націями, ломка національних перегородок - друга) засвідчує, що на стадії імперіялізму вони виступають як антагоністичні протилежності, формою існування яких є боротьба між ними. В умовах соціалістичного суспільства ця боротьба діалектично «знімається» і виступає вже як єдність протилежностей, що стає їх тотожністю. Єдність цих двох тенденцій, що завершує їх антагоністичну боротьбу в умовах капіталізму, є результатом величезних класових і соціальних перетворень суспільства на соціалістичних началах. Внаслідок цих перетворень, внаслідок досягнення діалектичної взаємодії тих тенденцій, що колись були антагоністичними протилежностями, вони по суті перестають бути протилежностями.

Дві тенденції за соціалізму — це не два автономні процеси або два історичних етапи, а дві форми єдиного процесу інтернаціоналізації національного життя і міжнаціональних відносин. Річ в тому, що розквіт соціалістичних націй не суперечить їх зближенню. Соціалістичні нації тому й є соціалістичними, що вони інтернаціональні за своєю природою і не вичерпуються національно - специфічним Отже, розквіт соціалістичних націй є насамперед процесом інтернаціоналізації начал національного життя. У цьому розумінні розквіт соціалістичних націй сприяє їх зближенню, «грає» на це зближення, є іншим боком цього зближення.

В умовах соціалізму дві тенденції є формою інтернаціоналізації на різних рівнях, у різних аспектах і у різних виявах національного буття. Якщо розквіт соціалістичних націй є (і може бути) лише утвердженням інтернаціональних начал життя націй, тобто торжеством інтернаціональних принципів у рамках життя самої нації, то зближення націй є торжеством інтернаціоналізму уже в іншій сфері — у сфері відносин між націями. Отже, за соціалізму маємо справу з одним законом розвитку націй — законом інтернаціоналізації, який виступає у різних сферах і лише відповідно до цих сфер можемо говорити про два процеси — розквіт і зближення націй. Інакше кажучи, інтернаціоналізація за соціалізму стосується не тільки відносин між націями (тобто не лише такої ситуації, коли як інтернаціональне ми розгляда-

ємо міжнаціональні відносини), а й принципів і основ внутрішнього розвитку кожної окремої соціалістичної нації. Цей закон, отже, є законом діалектичного зв'язку і діялектичного взаємопереходу національного й інтернаціонального, в якому інтернаціональне виступає формою існування національного, а національне є сферою дії або функціонування інтернаціонального.

Інтернаціоналізація є принципом розвитку й функціонування нової історичної спільності — радянського народу і спільностей типу соціалістичних націй. При цьому соціалістичні нації входять у рамках радянського народу в єдиний соціальний організм, єдину структуру радянського соціалістичного суспільства. Основою її є гармонійний союз усіх трудящих Радянського Союзу під керівництвом КПРС. Це означає, що соціалістичні нації є не просто складовими елементами єдиного більш складного інтегративного утворення. Радянський народ — не сумативна система. Соціалістичні нації не можуть існувати поза відносинами комуністичної формації і тих історичних спільностей, які її втілюють. У Радянському Союзі такою новою історичною спільністю є радянський народ.

Радянський народ в аспекті міжнаціональної спільності передбачає існування спільних для усіх націй соціалізму політичних механізмів свого розвитку як нової історичної спільності (єдина система соціалізму, держави, партія, політика, світогляд).

Проведений аналіз дозволяє визначити радянський народ як соціальну єдність робітничого класу, колгоспного селянства, інтелігенції, усіх соціальних груп, усіх націй і народностей, яка реалізує розквіт і зближення соціалістичних націй Радянського Союзу.

Герберт В. Армстронґ пише у передовій у журналі «Щира Правда» (Плейн Трут) за квітень 1973 про те, як комунізм буде здержаний: «Що лежить поза В'єтнамською війною? Комуністи будуть дальше пробувати. Якийсь час вони можуть застосовувати партизанський спосіб воювання, але раніше чи пізніше, вони розпічнуть знову нову дійсну війну... Вони дальше будуть пробувати, аж будуть здержані переважаючою силою. І це є одиноке, — одинока мова, — яку комуністи розуміють. Ви мусите говорити з ними з позиції сили. Ви мусите говорити до них, маючи силу однакову, або й більшу, ніж вони.

Вони не хочуть війни з ЗСА негайно, тобто війни водневою бомбою, бо ЗСА мають можливість діяти з позиції сили.

Третя світова війна прийде, але це буде майбутня змілітаризована об'єднана Европа, що кине світ у нуклеарну війну, а не Росія; хочете — вірте, або ні!»

ЖИТТЯ ПОТОЙБІЧ ЗАЛІЗНОЇ ЗАСЛОНИ

Анатолій Косматенко

ПИТАЙ — СКАЖУТЬ

Шкрябаєш? Шкрябай, шкрябай, пописуй. Кому тільки це потрібне? Та й взагалі, кому сьогодні потрібна вся наша література? Наш вік — вік науково-технічної революції! — І Василь багатозначно підніс вказівний палець. — Ось ми, — фізики, математики, інженери і техніки, — внедовзі сконструюємо таку машинерію, що... І ось вчора вбігає до мене Василь — радісний, повзбуджений, і , як завжди, просто з порога: — Кинь ти свою писанину! Ходи зі мною. Ти ойкнеш! Ми сконструювали таку машину, що пальчики оближеш. Відповідає на любі запити. Їдемо!

Поїхали. Приїхали. Увійшли до великої світлої залі, посеред якої стояла якась машина. Треба віддати їй належне — вона робила імпозантне враження.

— Так ось, — Василь увесь променів, — питай, що завгодно, що тобі до голови, дорогенький, привернеться. Відповідь — блискавично.

Ошелешений, я задумався. Думав, думав і нарешті — вже й не знаю, чому саме це спало мені на думку, — ляпнув: — «Де можна набути м'ясорубку? Мінута, друга, третя... Машина мовчала. Василь дещо занепокоївся. А мене вже понесло. Ставлю друге питання: — Де можна купити кави, що розпускається? Машина — ні мур-мур... Василь, бачу, вже починає нервуватися. — Так ось, — кажу, — друже Василю, все ясно. Йдемо тепер зі мною, я тобі покажу справжню кібернетику...

Привів я його до свого будинку. Піднялися на третій поверх і я постукав до одних дверей. Через пару хвилин вони привідчинилися, притримувані ланцюжком. Сусідка Люся Гаврилівна, угледівши мене, зняла ланцюжок: — Прошу! Заходьте, будь ласка! Ми зайшли до покою і Василь побачив перед собою жінку, років сорока. Невелику, сухопареньку (в будинку її прозвали «гірчичкою»). — Прошу дорогих гостей сідати, — запросила господиня. Василь сторопіло глянув на мене, потім на сусідку...

— Питай, — кажу суворо, — що завгодно. Приятель мій ще раз глянув на мене, повертів пальцем біля скроні, злісно посміхнувся і бахнув: — Де можна знайти м'ясорубку? й кинув в мій бік насмішкуватий погляд. — Вам одну, дві чи більше? — почулась відповідь. — Одну... — Вулиця Набережна, число сім, квартира 18. Звертатися до Миколи Африкановича Перепаді. А втім, я зараз черкну йому записку, щоб ви могли забрати м'ясорубку без зайвих затримок. В ручку Африкановича, зрозуміло, щось треба покласти... Василь мовчки взяв записку, питальним поглядом зупинився на мені — Питай, питай, — ще суворіш кидаю йому. — Де можна набути розпусканої кави? — Вам багато? — притишено спитала сусідка? — Кілограм. — Хвилинку! І Люся Гаврилівна кинулась до сусідньої кімнати. Я, вдаючи, що нічого не сталося, підійшов до вікна. Незабаром господиня повернулася з пачкою в руках: — Можете не перевіряти. Десять шкляночок. Гроші готівкою. З комісійними... Василь витяг гаманець. В мій бік і не глянув. Витяг окуляри і довго дивився на Люсю Гаврилівну. Та лише кокетливо спу

стила вії. Нарешті він второпав суть події.

Ще одне питання: хто живе на сусідній вулиці в будинкові число 10, в 5-му мешканні? Зрозуміло, мій приятель назвав адресу навмання, але на відповідь не довелося чекати: — Микола Братко. Токар. За ним вчащає одна «фіфочка», але він її не любить. У неї справа не вигорить.

— А скільки буде, якщо помножити двісті п'ятдесят на двісті п'ятдесят?

— Я не люблю голі цифри перемножувати, — спокійно-нароспів відповіла ссуідка. — Скажемо... ну хоч би так: скільки буде, якщо перемножити 250 пар імпортованих «бюстгальтерів» на 250, скажемо, гривників? — А скільки буде... — окуляри брязнули на підлогу, — а скільки буде, якщо помножити 90 хвилин гри на 22 футболістів?

— Зеро, — відповіла Люся Гаврилівна і подивилися на Василя з материнською ніжністю, як на розбещену дитину...

«Литературна газета», 9. 5. 1973. Переклав з російського Ян Островськи).

О. і Л. Шаргородські

БЛАКИТНИЙ УМИВАЛЬНИК

Вже незнати чого боятися. Одні бояться жирного м'яса, другі — протягів, треті — непрошених гостей.

Все це пусте, порівнюючи з блакитним умивальником у ванній. Ось чого треба боятися! Інсталював я його недавно... Прийшов приятель, ліричний поет. — Зараз, — каже, — таке прочитаю! Цієї ночі закінчив. Ось тільки руки сполокаю... Помив, вбігає — очі палахкотять.

— Слухай, — кричить, — але ж і умивальник у тебе!

— Ет, пусте, — відповідаю, — читай.

Він відразу:

Щось мені трапилося знов,
До міста я похнюплений чвалав...

— А де ти його купив?

— Та вже поставили... Не перервайся...

Він знову:

І знову хтось мене зустрів,
І хтось від мене відійшов.. відійшов.

— Скільки «в руку» дав? — Мені аж обидно стало. Розумієте, ліричний поет...

— Та, — кажу, — поставили вже. Чого збиваєшся?.. Читай далі.

— Не можу далі, — відповідає, — не до поезії. Зібрав аркушики і зник...

Другого дня, день народження дружини відзначали. Запросили співслужбовців. Стіл накрили: риба смажена, судак запечений і півень в червоному вині. Тільки розсілися, як один пішов «руки помити». І не повертається. Пішов його покликати другий. Не повертається... Третій, четвертий — не повертаються... Вже при столі і гостей не залишилося. Жінка каже: — Чи не сталося що. Піди глянь... Я глянув — а вони всі у ванній тиснуться, ватман розгорнули і вже плян умивальника накинули.

— Гості, — кричу, — дорогі!.. Виходьте. Півень он в червоному вині!

— Почекай з півнем, — зараз аксонометрію зробимо й прийдемо...

І таке повелося: про що не почнеш

говорити з гістьми — все на умивальника зійде...

Оце прийшов днями до «главку». Папери підписати.

— Здорові були, — кажу, — ви мене не знаєте, моє прізвище Бучинський. Начальник раптом задумався: — Бучинський, Бучинський, Бучинський... — Як же, — каже, — знаю... Це-ж у вас блакитний...

***

Якось не витримав — зліг. Викликав лікаря. Прийшов молодий, рожеволиций.

— Не хвилюйтесь, — каже, — голубе, зараз ми вас оглянемо... Де б тут руки помити?

— Докторе, — кричу, — не мийте! Бога ради!

— Чому? — дивується.

— Не мийте, — верещу, — і все! Перш огляньте мене... молю вас.

— Ні, відповідає, — не вільно. Зобов'язаний.

І зник у ванній. Минула година, День. Тиждень. Я вже видужав, встав, підійшов до ванної і відчинив двері. Лікар милувався!..

Я взяв молота, високо підніс його над головою і... було по умивальнику.

Євген Дудар

БУДА

Курсівка *) у мене була на руках. Зосталося знайти квартиру. Я стояв серед подвір'я перед господарем і просив:

— Може, хоч на гориці? Літо ж. погода...

— На гориці живуть, — байдуже сказав він.

— А в отой хлівчик?

— Учора зайняли.

— Ви знаєте, я б уже з курми жив, щоб курсівка не пропала.

— У курнику вже живе одна сім'я.

Його погляд упав на здоровенну собачу буду:

— Хіба що он буда... Рекс віддав богові душу... Ви маленький... вміститеся...

Я згодився. Нехай буда, та все ж таки на подвір'ї.

— Матрац вам, звичайно, не потрібний, — мовив господар. — Настелемо морської трави...

У буді мені навіть сподобалося. Бо все - таки сам. Ніби в особняку **). Ніхто під боком не хропе. Буда в холодку, під гіллястим абрикосом. Не пече сонце. А якщо припече — можна перетягнути в інше місце.

Ніч переспав. Начебто можна терпіти. Снилося, щоправда, ніби я прив'язаний за шию ланцюгом. Уранці до мене підійшов господар:

— Уночі ви кілька разів гавкнули. Як справжній собака. Я розумію. Це Ви жартом. Але якби ви згодилися щоночі отак кілька разів гавкнути, я б менше з вас узяв за житло... Самі розумієте, сад... город...

Та хіба мені важко кілька разів опівночі гавкнути?

До кінця сезону я так увійшов у ролю, що коли господар, прощаючись, подав мені руку, я гавкнув і вкусив його за палець.

(«Літературна Україна», 13 квітня 1973).

**) Курсівка — відрядження у відпустку.*

***) Особняк — відокремлений будинок.*

В. Чапленко

НОВЕ З'ЯСУВАННЯ НАЗВИ «КОЗАК»

У торонтському журналі «Нові дні», ч. 275, за грудень 1972 р., надруковано мою статтю «Назви козаків та споріднені з ними слова», а в тій статті я з'ясовую походження всіх варіянтів назви «козак», вважаючи (як я пишу), «що це буде остаточна їх етимологія». Цю етимологію я з'ясував за допомогою своєї адигейської теорії, заперечивши дотеперішні думку, що це слово тюркського походження.

Я вперше спробував був з'ясувати цю етимологію в своїй праці «Про давню козаччину і пізніше козацтво», що була надруквана у лондонському журналі «Визвольний шлях» кн. V за 1967 р. Але в тій спробі я ще не зміг докопатися до найпервісніших етимологій, а подав тільки можливі пізніші перетямлення цих утворень.

Саме походження козаччини як такої я відсуваю в глибоку давнину історії і вже тим самим виключаю тюркське походження цієї назви, оскільки тюрки появилися на території України досить пізно, у всякому разі пізніше від перших історичних згадок про козаччину на цій території. У своїй новій праці я вважаю за козаків згаданих у Гербінія «бористенідів-кососносців», що були у війську Олександра Македонського, тобто ще до нашої ери. Назву «косайой», що її я вважаю однією з форм слова «козак», записав Страбон (63 р. до н. е. — 19 р. н. е.). Козаками були літописні «касоґи», і сама ця назва, на мою думку, — один із варіянтів назви «козак». Взагалі у цій своїй праці я зібрав усі, які лише можна було знайти, варіянти цієї назви, уживані в різних народів різними часами, поділивши їх для етимологізації на дві групи: а) варіянти з приголосним «с» усередині (китайське «кеса», европейське «косак») та б) варіянти з приголосним «з» усередині («коза», «козак»).

Користаючись мовними даними, що збереглися до нашого часу в адигейських мовах, я з'ясував шляхом досить складних мовознавчих міркувань, що обидва ці типи — із звуком «с» та із звуком «з» утворилися аналогічно. А їх виникнення було пов'язане із ношенням чуприни-оселедця на голеній голові, що було здавна ознакою шляхетного походження (як відомо, з таким значенням носив оселедця на голові київський князь Святослав). Сама назва чуприни «оселедець» виникла з таким самим значенням, як це я з'ясував в іншій своїй праці (див. «Наша Батьківщина», квітень-травень 1972 р.).

Основна частина (не корінь!) слова «косак» збереглася в українській мові як «коса» (дівоча), а це теж одне із живомовних і в цьому разі українських доказів на користь такої етимології. Цей складник є і в назві «черкес», «черкас», що нею москалі називали українців аж до XVIII ст. Слово «косак», а тим самим і «козак» — це синоніми етнічної назви українців «хахол», що пізніше набула неґативного значення.

Я з'ясував і походження кінцевих складників у всіх варіянтах назви «козак», що тепер і в адигейських мовах усвідомлюються як наростки. Це складники — «г» «Касог», еспанське «коссаґос»), — «к» («косак», «козак»), — «х» («казах»), — «й» (оте Страбонове «косай - ой», як українське прізвище «Чубай»), — «р» («козар», звідси утворення «козар-люга»), — «ч» (на-

зва птаха «косач», прізвище «Косач» та «Козач»). Згідно з даними адигейських мов, усе це прикметникові наростки (за вийнятком, може, тільки наростка — «р»), що означають збільшення прикмети. Тим то назва «козак» як ціле утворення первісно означала «чубатий», «чуприндир» (наросток — «дир» в осетинській мові також означає збільшення прикмети).

Але спочатку це був загальний іменник, що ним називали усяку людину, що так «оформлювала» своє волосся на голові, через те прізвища «Косак», «Козак» чи «Косач», «Козач» необов'язково означають, що носії їх походять від козаків-вояків. Про таке первісно загальне значення цих слів свідчать і ті випадки, коли ними називали та й досі в українській мові називають тварин («коза»), птахів («косач»), комах («козачок»), дівочу косу, анатомічний орган («коса» — «селезінка») тощо.

Я застерігаюся наприкінці своєї праці що ужитий у моїй етимологізації адигейський «ключ» не означає, що слово «козак» походить з адигейських мов, а українці та інші народи в них його запозичили. Адигейці цим словом себе ніколи не називали, як не люблять і слова «черкес», що в перській мові тепер значить «розбишака» (вони називають себе «адиге»). А той факт, що слово «козак» — синонім слова «хахол» та слова «черкес», що було так давно теж назвою українців, як і його (слова «козак») глибоке лексичне закорінення в українській мові, свідчить про його... українське походження. Інакше сказавши, воно походить з того протоіндо - европейського субстрату, з якого походить і вся укранїська мова. А тюрки засвоїли слово «козак» пізніше.

ДЕСЯТИРІЧЧЯ «УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИКА»

(1963 — 1973)

У 1963 р. група українських істориків у ЗСА і Канаді, за ініціятивою Любомира Винара, рішила видавати власними засобами журнал «Український Історик». Рішення здійснено і таким чином до кінця 1972 р. видано 9 річників «УІ», кожний по 4 числа журналу — разом 34 зошити. На еміґраційні умови — це великий успіх українських істориків, які докладали зусиль у цьому ділі, бо за написання статтей Редакція не мала можливости винагороджувати гонорарами, а кошти друку, поштових оплат і адміністрації із великими труднощами подолано. Невідрадне положення, мале зацікавлення журналом та безперебійний незадовільний фінансовий стан не знеохотили наших істориків, які рішилися й далі працювати для добра об'єктивної історичної правди, щоб таким чином стояти на службі правди України.

В повній свідомості відповідальности за науку історичної правди, передусім про Україну, наші історики в 1973 р. відзначують 10-тирічний ювілей «Українського Історика». Ця свідомість пов'язана з тоталітарною кураторією Москви над українськими історичними науками, яких в т. зв. Українській РСР позбавлено свободи розвитку на ґрунті історичного минулого. Окупант України, Москва, поставив собі за завдання убити свідомість історичної незалежности українського народу, знищити його культурні здобутки, позбавити його державно - політичних традицій, духовості і т. д. Одне слово — перетворити український народ у фікцію — «совєтський народ», вихований на ґрунті марксизму-ленінізму. Отже головним чином окупантові України йдеться про те, щоб знищити *історичну свідомість* — джерело духовости українського народу. Історична самосвідомість народу, та стремління, щоб зберегти власне існування від самих початків постання СССР були переслідувані компартією, та рівночасно заборонена була будь-яка дослідна незалежна праця наших істориків у тому ділі. Від самих початків постання т. зв. «суверенної УРСР» українська історіографія находиться під диктатом марксизму - лені-

нізму, а пізніше за Сталіна над нею закріпив зверхність російський великодержавний шовінізм.

До розправи з тією небезпекою наша історіографія не була підготована. Історично-теоретичні проблеми мало цікавили перед війною наших істориків, теорії історичного матеріялізму були мало кому із наших істориків відомі. Щойно після Другої світової війни ці проблеми деякі історики аналізують та викривають фальш історичних обоснувань марксизму-ленінізму. Журнал «Український Історик» — це публічний форум української об'єктивної історичної науки для аналізи й висновків вище заторкненого.

Український історичний світ після тяжких утрат у людях, варстатів праці, джерельного матеріялу-документації, після невимовно тяжкого положення, подивугідним ідейним запалом оснував Українське Історичне Товариство (УІТ), якого пресовим органом є журнал «Український Історик». Саме тепер, коли в УССР за історичну правду переслідують, запроторюють до закладів для умово хворих і до концентраційних таборів, силою таких невідрадних обставин в Україні, для УІТ припало завдання бути речником історичної об'єктивної правди. Таке почесне й відповідальне завдання наших істориків на еміґрації мусить знайти повну всесторонню піддержку всієї нашої громадськости. Йдеться про те, щоб науково обосновувати перед цілим світом уже сфальшоване радянською історіграфією минуле й сучасне України, щоб таким чином зберегти правдиву історичну самосвідомість нашого народу. Історики в УРСР змушені придержуватися подиктованої режимом «історії», допасованої до вимог великодержавного російського шовінізму, частої ревізії поглядів допасованих до нової дійсности, до опрацьовування нових, викривлених насвітлень із історії України. Правда, були намагання деяких наших істориків в Україні, щоб утримати на найвищому поземі історичні науки, однак вони за це заплатили своїм життям. Інших терором примусив режим достосуватися до вимог офіційної політики.

Скрайний детермінізм історичного матеріялізму, не зважаючи на це, що не видержав конфронтації із життєвою дійсністю, спричинився до разючого спрощення історичних дій, об'єднавши історичні процеси в одній «кавза офішенс», — тільки боротьби за матеріяльне існування. Також він, усі ідеології підтасував під клясовий знаменник, що не відповідає історичній дійсності минулого різних народів. Ціле життя він зредукував до боротьби кляс, закриваючи очі на багато явищ, які переконливо доказують про спільноту інтересів в універсальному значенні племен, народів, держав, релігій загальнолюдського характеру. Самозрозуміло ці проблеми під історичним аспектом важливі до проаналізування і висновків, бо історичний матеріялізм зруйнував клясичний стиль історичних наук, зокрема в Сх. Европі. Марксистські історіографія і публіцистика накидують науковому світові такі проблеми, як залежність дослівно всіх факторів суспільного життя тільки від боротьби кляс, виключаючи національні інтереси. Сам марксизм не був би небезпекою, коли б в СССР можна було в атмосфері свободи дискутувати, що могло б послужити за матеріял до ревізії устійнених згори шабльонів. Це заторкує також історичні процеси українського народу, бо історичний або діялектичний матеріялізм, як засіб «диктатури пролетаріяту», тобто тоталітарного поліційного режиму засвоїв собі беззастережне право допасовувати історичне минуле народу до урядового копита. Т. зн. йому дозволяє панівна олігархія фальшувати історичні періоди до вподоби. Перебудова історіоографії в Україні була здійснювана терором, доносами, чистками, ламанням характерів, купуванням сумлінь.

Усе заторкнене — це тематика «Українського Історика». Журнал поставив собі завдання стояти на сторожі історичної правди, очищувати та скероовувати на правильний шлях фальшиво насвітлені події минулого України чи то «радянською» історіографією, чи то істориками Заходу, які творили та ще дал... цюють під впливом росіян. Багато статтей на заторкнені проблеми вже друкувалося на сторінках «Українського Історика». І на майбутнє журнал у щораз ширших розмірах плянує здійснювати свою історичну місію.

Однак журнал без усесторонньої допомоги української громадськости не зможе виконувати важливих завдань. А йдеться передусім про вартування над історичним минулим та водночас насвітлювання сучасного України. Зміст статтей «Українського Історика» наближує кожного українця-еміґранта до змісту проблем життя минулого й сучасного України. По-друге він мусить викликувати сильну динаміку у виображеннях та скріплювати національну свідомість серед українців-поселенців по різних країнах світу. Кожне наше зусилля і все що діємо, повинно бути скероване для рятування нашого народу, щоб він вийшов із цього критичного періоду ціло. Тому в цьому ділі особливе значення історичної науки, якої обов'язком не здобувати посади для слу-

жіння чужим, або розв'язувати ребуси, ані не для розгортання широких чужих горизонтів, що також до неї належить, а передусім для скріплювання національного й духового потенціялу народу. В тому ділі журнал «Український Історик» уже себе повністю виправдав, і на майбутнє, без найменших сумнівів, не збочить із обраного шляху, за всяких умов служити історичній правді України.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ «САМОСТІЙНА УКРАЇНА»

Ще раз хочемо пригадати всім передплатникам нашого журналу «Самостійна Україна», що залягають зі заплатою передплати за минулі роки та за біжучий рік і просити, щоби негайно вирівнали свої залеглості, бо ми не можемо надалі висилати їм наш журнал безкоштовно.

Передплата за роки 1971 і 1972 виносила по 6 дол. річно. Передплата на 1973 рік виносить 10 дол. річно. Поодиноке число в дрібній розпродажі виносить 1.75 дол.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ» ЗЛОЖИЛИ:

Д-р Богдан Шебунчак — 10 дол., Уляна Пилипишин (пожертва на нев'янучий вінок на вічну пам'ять покійного мужа сл. п. Стефана Пилипишина) — 10, Н. Н. — 10, Д-р Осип Коропей — 7, по 5 долярів: Евстахій Ваисилишин, Д. Галущак, М. Калька, д-р Василь Стефурак, по 2 дол.: Михайло Байрак, Іван Блиха, Микола Кавка, Роман Крупка, Павло Майдачевський, Михайло Мушинський, Павло Правдюк, Іван Стебельський, Іван Шпак, по 1 дол.: Петро Кіра, Осип Максимів.

Щиро дякуємо!

Printed by:
UKRAINIAN - AMERICAN PUBLISHING
and PRINTING CO., INC.
2315 West Chicago Ave. Chicago, Ill. 60622 USA